

ମେଘଗଡ଼

x.- 1. 3-4

VSEBINA:

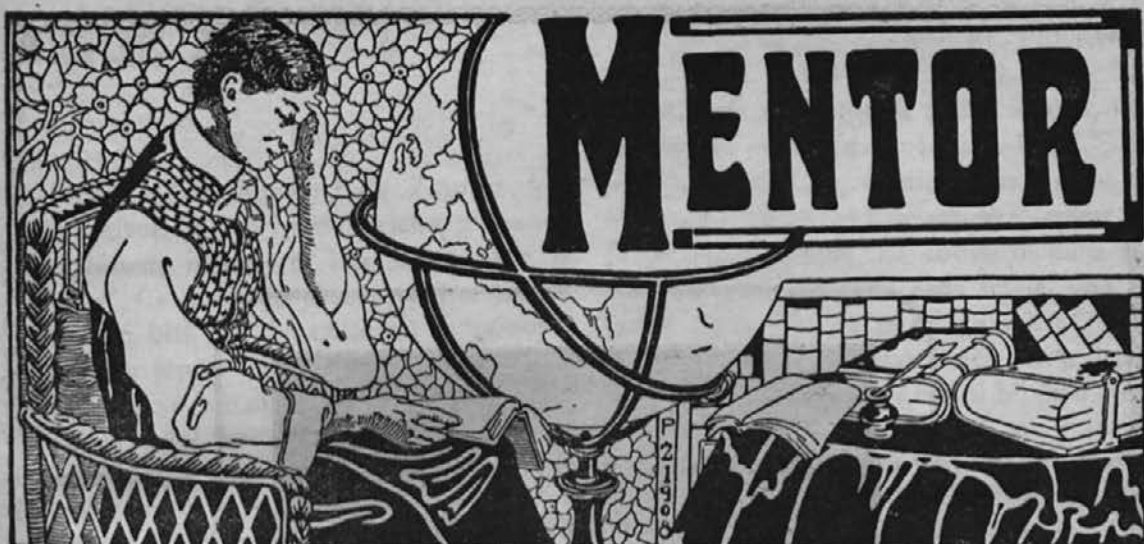
Dr. Ivan Pregelj: Posvetitev prevzvišenemu knezo- škofu dr. Antonu Bonaventuri Jegliču	37
Pavel Perko: Stric Žan	39
Dr. Fr. Trdan: Razvoj angleške pomorske hege- monije	45
Prof. Ivan Dolenec: V stenografskem uradu držav- nega zbora	50
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva Iliada. IX. (Dalje)	52
Dr. J. Samsa: Platon	56
Fr. Pengov: Milo	59
Iv. Pregelj: Mati	65
Češki zložil Jan Neruda, preložil Al. Benkovič: Kozmiške pesmi	66
Dr. Iv. Pregelj: Iz poetike	67
Fr. Omerza: Odlomki iz del cerkvenih pisateljev. (Dalje)	69
Dr. Iv. Pregelj: Književni pomenki	71
Drobiž:	
Knez in škof ljubljanski. Katoliška vera v Indiji. Mesto Benares v Indiji. Poročilo o Klaverjevi ustanovi. — Geo- grafske drobtine: Modra etc. knjiga. Višina mor- skih valov. Naše slike	73—76
Geometrično vprašanje. Uganka	76

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne
v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

Tiska »Katoliška tiskarna« v Ljubljani.

Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Urejuje dr. Ant. Breznik.

LETNIK X.

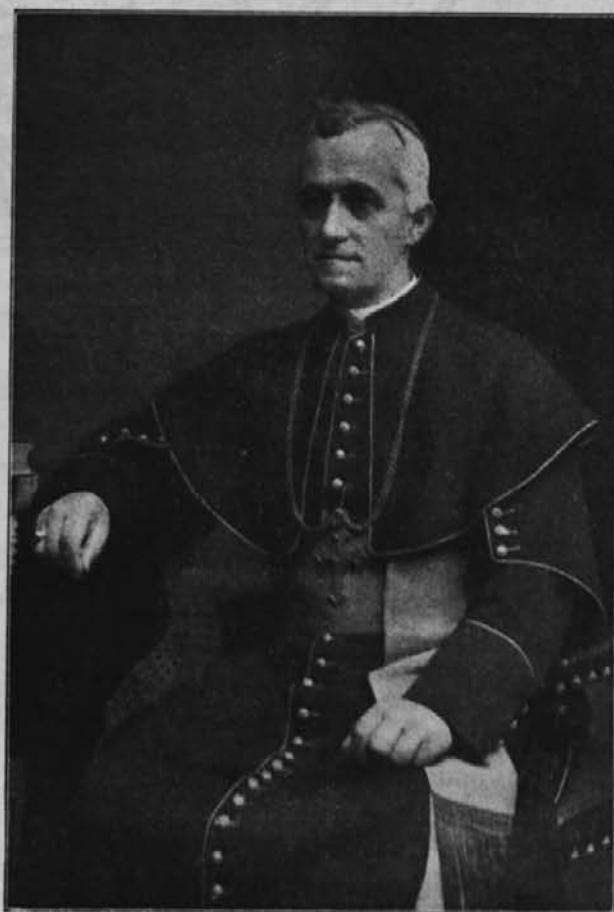
1917/18.

ŠTEV. 3.-4.

Prevzvišenemu in prečastitemu gospodu
knezu in škofu ljubljanskemu
dr. Antonu Bonaventuri Jegliču,
možu svete katoliške vneme in žarke domovinske
ljubezni, gospodu in knezu slovenskemu!

Medici naše Si šole, Mecénas slovenske Si knjige,
v dnevih molčečih modric tempelj modricam gradiš!
Bog vsemogóti nas ljubi, po naših vladikah nas ljubi:
knežji Alojzij je bil, njemu soroden si Ti!
Medici naše Si šole, Mecenas slovenske Si knjige!
Da doživiš monument, dni blagoslôvi Ti Bog!

Dr. Ivan Pregelj.

Dr. Anton Bonaventura Jeglič.

STRIC ŽAN.

PAVEL PERKO.

1.

Strica Žana nimam rada. Zato ne, ker je previsok in se vedno prička z menoj. Kar rečem, ni res; in kar storim, vse je narobe. Če je on gosposki, naj bo; jaz pa ne znam biti. Iz Amerike mi je prinesel gosposko jopico in ko sem jo oblekla, je rekel, da se mi ne poda. Zato se mi ne poda, je rekel, ker sem nerodna kot motovalo in dolga kakor prekla v fižolu. Kaj jaz morem za to, če sem dolga, naj bi bil pa kupil daljšo jopico! On misli, da je gosposčina samo v lepi obleki in v rumenih solnčnikih! Kaj pa branje? Kaj pa pisanje? Za to se pa še vedno grem skušat s stricem Žanom! Še lani me je učiteljica hvalila, da izmed vseh ponavljavk najboljše napravim domačo nalogo. To pa zato, je rekla, ker imam veselje do branja in ker sem že predlanskim bila prebrala vse šolske knjige in mi je lani morala učiteljica že svoje posojevati. Zato se hvalim, da ne bo mislil stric Žan, da le v Ameriki kaj vedo, pri nas doma pa nič. Zato sem pa tudi sklenila, da bom pisala dnevnik. Ko smo nehale hoditi v šolo, je rekla učiteljica, da naj ga pišemo, zato da ne bomo pozabile pisanja. Jaz ga dosedaj še nisem pisala. Sedaj ga pa bom. In o stricu Žanu ga bom pisala in bom zapisala vse, kar se mu takó ne upam povedati, ker je previsok. Kadar me bo pa najbolj razjezil, takrat bom pa dnevnik predenj vrgla in rekla, da naj bere. Ali ga bo jezilo! Tega pa le ne bo mogel reči, da ni res, kar sem zapisala. Pa tudi tega ne, da ne pišem lepše kot on.

2.

Naš stric Žan misli, da je bogve kak gospod, pa ni. Saj vse vem, kako je! Ko je bil star toliko kot sedaj jaz, je še na svojem domu ovce pasel. Doma so imeli bajto in za dva mernika posetje. Oče je bil zidar in se je ubil; mati je pa potem od

žalosti umrla. Potem je prišel k nam, ker sta njegov oče in naš oče bila brata. Jaz sem bila tedaj stara štiri leta, Agata pa štirinajst. Agata je bila pri nas, odkar so jo iz Trsta prinesli. Pa četudi ni moja sestra, sem jo jaz vedno rada imela, ona pa mene. Stric Žan pa je bil že takrat visok in je hotel, da mu morava reči: stric. Agata mu pa ni hotela. Zakaj? Saj ni bil njen stric! Jaz pa sem mu morala, četudi me je jezilo; ker že takrat ga nisem marala. Za kmečko delo ni bil, ker ni bil rad umazan. Nosil je rad lepo obleko in se je umival vsak dan. Zato so rekli, da je prevzetan. In pa ker ni rad govoril z navadnimi ljudmi. Če je pa prišla kedaj kaka gospôda v hribe, je bil pa sladak kakor med. Prikupil se je Lengerju na vasi; in ta ga je jemal ob nedeljah v prodajalno, da je ljudem stregel, ali pa v gostilno, da je na mizo nosil. Ko je prišel od vojakov, je pa hotel Agato vzeti. Ne vem, kako da je prišel na to misel, saj Agata nikdar ni marala zanj. Sta se morala že z našim očetom tako dogovoriti, ker naš oče je bil takoj na njegovi strani in je hotel, da bi bila kar poroka. Naš oče je zelo strog mož in malo govori; kar pa reče, mora obveljati. Slabo bi bilo za Agato, ako bi mati ne bila potegnila z njo. Mati je pa le ugovarjala in rekla:

»Le kaj bo počel z njo? Kje pa bosta?«

»Izposodil si bo, in hišo bo sezidal in prodajalno napravil.«

»Le kdo mu bo posodil? In ali meniš, da mu bo prodajalna nesla, ko ima Lenger že svojo? In ali bo Lengerju všeč?«

Agata in mati sta se tako dobro držali, da je oče nazadnje umolknil; stric Žan pa jo je potegnil v Ameriko. —

Včeraj pa je prišel stric Žan iz Amerike. Nič ni pisal poprej in nič naznanil: kar prišel je. Jaz sem ravno nesla koš listja iz Sopotja, ko vidim, da gre gosposki človek po klancu.

»Kdo si ti, punca?« me je nagovoril.

»Jaz pa vem, kdo ste vi!« sem se mu odrezala.

»Kdo?«

»Stric Žan!«

»Potem si pa ti Reza?«

»Reza in nobena druga!«

Zato sem mu tako odgovarjala, da ne bo mislil, kaj je, če ima gosposko obleko in rokavice in rumene čevlje... Pa tudi tisto jopo mu bom nazaj vrgla!

3.

Saj jaz vem, kako je z Agato. S Cirilom iz Podrobnja sta dogovorjena, da se vzameta. Ciril ima doma mater, ki je že stara, in tudi koča, ki je oprta na Rakitovško skalo, je že stara. Pa Ciril služi v Zagrebu za hlapca. Zelo priden je, pravijo, in dober človek. Kadar bo prislužil toliko, da si bo upal hišo popraviti in nekaj gozda prikupiti, bo pa prišel in se bosta z Agato vzela. Meni je Cirilova mati, ko sva pasli skupaj, vse to povedala. Agata mi pa takih reči nikdar nič ne pove, ker se ji zdim še premlada. To me nekoliko jezi, pa ji vendar ne zamerim toliko, da bi se skregali. Zdaj sem pa radovedna, kako bo. Ker to vem, da stric Žan še vedno ni zgubil upanja. Ko je bil ušel v Ameriko, si je najbrže mislil: »Domov pridem lep in gosposki in ves v dolarjih, to jo bo omečilo, da se bo premislila.« Pa bo videl stric Žan, da se je zmotil. Že včeraj sem jih opazovala in sem videla, da se ga Agata ogiblje kakor prej. Jaz sodim, da zdaj nikoli ne bo dolgo, ko bo prišel Ciril in vzel Agato stricu Žanu prav izpred nosa... O, kako mu jaz privoščim!

4.

Stric Žan se je zopet udomačil pri nas. Zaenkrat ga nimam še nič rada, ker je previsok. Ampak pogum pa ima. Že zida hišo ob cesti, tam, kjer začne iti cesta v klanec proti Prevaljem. Pravi, da bo prodajalna. Pa res je videti, da ne bo lepše hiše od Trojan do Lukovice. Včeraj so že okna vzdavali; ozka in visoka in na zgor-

njem koncu predeljena, da se lahko navzgor odpirajo. Iz strehe so potegnili zidano hišico, ki ima proti solncu obrnjen železen mostovž za cvetlice in za razgled. Valentin iz Kranjega brda je pa napravil velika vežna vrata, ki bodo imela steklene šipe. Spodaj na vratih pa je izrezan hudič, ki jezik kaže. Ljudje pravijo, da bo stric Žan častil hudiča namesto Boga. Pa to pravijo le iz nevoščljivosti, zato ker ne bo nobeden imel tako lepe hiše, kakor stric Žan. Saj stric Žan za to stvar ni napačen človek in gre vsako nedeljo v cerkev in iz mašne knjige bere celo mašo. Krščanski je stric Žan mnogo bolj, kot so drugi Američani, ko domov pridejo in še v cerkev ne hodijo. Ko bi le tako gosposki ne bil! In ko bi se vsaj venomer ne norčeval iz mene, kako da sem nerodna! No pa včeraj je bil že prijaznejši. Morebiti zato, ker vidi, da me ima Agata rada in da sva si kakor sestri. Včeraj me je vprašal:

»Kaj pa Agata pravi?«

»O čem?«

»O hiši.«

»Nič!« sem se mu odrezala.

Nato je bil skoro žalosten. Pa kaj jaz morem pomagati! Ko je pa res, da se Agata nič ne meni za njegovo hišo. Ej, tudi s hišo je ne bo pridobil! Pa saj meni je čisto prav, da je ne dobi. Danes sem začela misliti tako-le: Če ga Agata ne bo hotela, potem bo moral poiskati drugo. Ker če bo hotel prodajati, bo moral imeti kako žensko, da bo kuhala in čedila. Če pa ima Agato res tako rad, kot kaže, potem naj pa mene vzame v prodajalno, da mu bom kuhala in čedila in prodajala; ker nobena ni Agati tako blizu kot jaz, ki sva si skoro sestri. Mene pa v dolino zelo veseli. In tudi brati znam in pisati in računati, kakor je za v prodajalno potreba. Če sem res motovilo? O, to besedo bo moral pa stric Žan že preklicati! To pa pravim, da jo bo moral!

5.

Vse kaže, da se bosta Agata in Ciril v kratkem vzela. Cirilova mati mi je to po-

vedala. »Zato,« je rekla, »ker Žan tako sili na poroko in se bo na ta način Žana najlažje odkrižala.« Ciril je pa sedaj potrjen — in to je težava! Če bo moral res na vojsko, potem bogve kedar bo še kaj. Pa saj pravijo, da lahko dopust dobi za poroko; potem pa da mora takoj nazaj v vojsko. Nerodno je to. Pa Agata vse to tako skriva pred menoj. In to me jezi! Čemu bi mi skrivala! Ali mar ne vem, kako je? Kadar dobi pismo, vselej je potem zamišljena in ima solzne oči. Zvečer, ko misli, da jaz spim, pa piše pisma in joka... Smili se mi pač, to moram reči. Pa zakaj mi nič ne zaupa? Ali misli, da sem še tak otrok?

Včeraj sta pa z očetom trdo orala. Popoldne je bilo, jaz sem plela na njivi za hišo. Tako se je slišalo, kot da oče vsako besedo sproti pribija. Kadar naš oče tako govori, takrat mu gre za resno. Kaj sta neki imela? Pa saj vem! Oče je za Žana, Agata za Cirila. Matere pa doma ni bilo, da bi bila poravnavala.

Ko je potem prišla Agata vsa objokana na njivo, se pa nisem mogla premagati in sem jo vprašala:

»Agata, ali je oče kaj odnehal?«

Malo čudno me je pogledala, češ, kako da jaz take reči vem. Jaz pa sem rekla, da vse vem, kako je. Ona pa je zajokala, da ne vem in da nobeden ne ve kot samo Bog in pa ona...

No, če je tako — pa nič!

Zato sem pa stricu Žanu nalašč povedala, kako je bilo in kako je jokala. Stric Žan je sedaj prav malo doma. Kadar pa le morem, grem v dolino in se oglasim tam, kjer hišo zidajo, da mu kaj povem. Ko sem mu povedala o Agati in o očetu, je bil potrjen in ni nič rekel. Danes pa, komaj da smo odkosili, je že prišel in sta z očetom dolgo govorila v drugem koncu hiše. Potem je pa takoj zopet odhitel v dolino in še ozrl se ni na njivo, kjer sva z Agato pleli. Zvečer je pa Agata jokala zopet do enajstih...

To rečem: pusto je sedaj pri nas. Bogve, ali je povsod tako, kadar se katera moži?

6.

Sedaj je preteklo že precej časa, kar je šel Ciril v vojsko. Dolgo ni nič pisal. Agata je na skrivnem jokala, mati tudi in Cirilova mati tudi. Naš oče je bil za spoznanje mehkejši. Stric Žan pa je prišel le malokrat na izpregled, ker hiteti je moral s hišo; ker četudi za enkrat še ni potrjen, se vendar ne vé, če ne bo v drugič ali tretjič, ko jih bodo prebiral. In rad bi — pravi — dovršil zidanje, preden kam gre. Oče in mati sta se oni dan menila, da jo bo nemara popihal v Ameriko, dokler je prehod še dovoljen. Ne vem, ali je Agati to kaj znano ali ne; jaz je nič več ne vprašam o teh stvareh.

Bolnica v Usori, Bosna.

Včeraj pa je pisal Ciril žalostno novico, da je ranjen in da leži v bolnišnici. Sedaj je še nekje na Ogrskem; upa pa, da ga bodo dali v Zagreb, kjer so usmiljenke.

Pisal je materi in ji je v pismu naročil, da naj izlahka in oddaleč pove tudi Agati. Cirilova mati pa slabo bere; zato je pismo pokazala meni in me je prosila, da naj jaz Agati povem. In sem ji povedala. Agata pa v jok! Ne — za nekaj časa je kar odrevenela, niti kaplje krvi ji ni bilo v obrazu. Potem pa si je zakrila z obema rokama obraz in ni nič rekla; le tresla se je po vsem životu. Zvečer pa je jokala tako dolgo, da sem jo morala tolažiti. Rekla sem, da je lahko še vse srečno in dobro, ker ne vemo, kako je ranjen in ker bo

morebiti vendarle še ozdravel. Nekoliko se je pomirila. Potem mi je pa rekla:

»Reza, kadar bo v Zagrebu, pojdem k njemu, da ga vidim.«

»Jaz pojdem pa s teboj,« sem ji rekla.

»Reza, ali res?«

»Res. Zakaj pa ne?«

»Oh Reza —!« je zajokala. Jaz vem, kaj je hotela reči. »Ali tudi ti z menoj držiš?« Reva! Če sva z Žanom prijatelja, zato še ni treba, da bi morala biti zoper Agato. O, sedaj pa mislim, da mi bo že kaj več zaupala. Pa saj mi je žel! Je rekla, da bo vzela Cirila, četudi pride ob roko ali ob nogo, in da ga zato ne bo imela nič manj rada. In to se meni tako lepo zdi, da ne morem povedati. Prišlo mi je na misel, ali ima stric Žan Agato tako rad, da bi jo vzel tudi, če bi bila pohabljen... Jaz mislim, da ne. Če bo priložnost, ga bom enkrat vprašala; bom le videla, kaj bo rekel.

7.

Slabo je s Cirilom. Šele sedaj je pisal, kako je. V Zagrebu je pri usmiljenkah. Toda nogo so mu morali odrezati v stopalu. In zdravniki še niso brez skrbi, ali se bo rana zacelila ali ne, ker noga oteka naprej...

»No, kaj boš sedaj?« je vprašal naš oče Agato, ko so zvedeli o tem.

»Sedaj —? To kot prej!« je odgovorila Agata.

»Da ga vzameš?«

»Vzamem.«

»Pa brez noge?«

»Zakaj ne? Ali je mar noga vse? In ali me ne bo potreboval sedaj še bolj?«

Čez malo časa pa je pristavila:

»Oče, ali smem v Zagreb?«

Jaz sem pa takoj rekla:

»Jaz pojdem pa z njo!«

Oče je bil izprva tako osupnjen, da ni vedel, kaj bi rekel. Mati je pa kar z nama potegnila. Naposled je obveljalo, da naj gresta Agata in pa Cirilova mati v Zagreb. — In danes sta šli.

Jaz se čudim, da se je naš oče vdal

toliko, da jo je pustil. Ker naš oče je strog in se ne dá rad pregovoriti. Pa to se meni tako zdi, da je tudi stric Žan sedaj odnehal, ko vidi, da je vse zastoj. In ker stric Žan več ne pritiska na očeta, je pa tudi oče mehkejši. In to se meni pravzaprav tudi od strica Žana lepo zdi, da se več ne vsiljuje, ko vidi, da ne gre.

8.

Agata piše iz Zagreba. Prosi, da bi smela ostati še nekaj dni. Boltetova, ki služi v Zagrebu, jima je preskrbela stanovanje, in sedaj lahko ob prostih urah obiščeta Cirila. V nekaj dneh se bo videlo, ali se bo rana celila ali pa bo treba še ene operacije. In preden se za gotovo ne ve, bi tako rada še ostala v Zagrebu. Včasih jo je veselilo — pravi — da bi pustila svet in šla v samostan; no, sedaj je pa res kakor v samostanu in kakor usmiljenka...

Ne vem, kako to, da so mi prišle solze v oči, ko sem to brala. Sram me je, pa ne morem pomagati. Agata je res zlatá vredna, ker se ne dá omajati in tako stanovitno drži, kar je obljubila. Tudi očetu je vedno bolj všeč njena stanovitnost. Ukazal je, da naj ji pišem, da naj le ostane.

V teh dneh se je stric Žan dvakrat zglašil pri nas. Vselej sta imela z očetom dolge pomenke. Ko je odhajal v drugič, me je srečal na pragu in me je prosil, da naj stopim z njim. Stopila sem z njim čez vrt. In tam na koncu ob uti je bil tako bled, da sem mislila, da bo omahnil.

»Reza, ali si pisala Agati v Zagreb?«

»Sem.«

»Piši ji še enkrat in ji reci, da jo pozdravljam, pa da pojdem v Ameriko. In pa da ji ne bom več v napotje.«

»Kaj —? V Am—?«

Tega kar nisem mogla verjeti. V Ameriko — sedaj, ko je hišo napravil? In zato, ker ga Agata noče!

»Zakaj se čudiš?« me je vprašal. Skušal se je smejati, pa se mu ni podalo.

»Kaj bo pa s hišo?«

»Tebi jo dam.«

»Veste, da se mi ne ljubi šaliti.«

»No, jo dam pa Cirilu in Agati!« je rekel. Pa glas mu je bil raskav, kot da mu beseda noče iz grla.

»Stric Žan, to pa že celo ni lepo, da govorite, kot bi se norčevali iz dveh ljudi, ki vam nista nič žalega storila.«

»Prav imaš, Reza,« je rekel resno. »V resnici še ne vem, kaj bom s hišo. To pa vem, da bom v osmih dneh na potu v Ameriko.«

»Stric Žan —!«

Hotela sem mu še nekaj reči, pa je bil že za ovinkom. Zdelo se mi je, da si je potegn timer z roko preko oči...

Tedaj se mi je stric Žan v resnici smilil. Sama ne vem, kako to, da ga imam vendarle rada. Hudoben človek ni. In da bi sedaj moral puščati domačijo in hoditi v Ameriko? In hiša! In prodajalna! In jaz! Oh, le čemu sem si delala upanje, ko se ni na nobeno stvar nič zanesti! Pusto je sedaj na svetu! Ali je neki zato vse tako narobe, ker je vojska?

9.

Stric Žan je odšel. Tega je sedaj štiri-najst dni. In ves ta čas je bilo doma neznanstvo. Ne vem, kako to: saj je bil večidel le v dolini, kjer si je bil najel stanovanje. Pa vendar, včasih je le prišel; včasih sem šla pa jaz hišo pogledat — in čas je hitro minil... Sedaj pa sam dolčas! Dela je veliko, a kaj, ko mi uhajajo misli le ali v Ameriko ali pa v Zagreb. Agata je pisala, da kmalu pride. Pa je le noče biti.

10.

Včeraj sta pa prišli Agata in Cirilova mati. Cirilova mati se je upognila in postarala najmanj za deset let. Agata pa — jaz ne vem, ali je res, ali se le dela — je živahna in vesela, kot poprej ni bila.

»Reza, Ciril je vendarle rešen!« mi je rekla sinoči.

»Saj je ob nogol!« sem dejala.

»Kaj to! Ampak Ciril je rešen. Pomisli: osem dni je visel med življenjem in smrtjo. Zdaj pa je upanje, da bo ozdravel.«

»Kaj pa, če se kaj ponovi?«

»Ne, ne! Oba zdravnika sta zatrjevala, da se bo otók ustavil in se bo začela rana celiti. In umetno nogo mu narede —«

»Vendar, Agata, ali bi ne bilo lepše, ko bi ne bil ob nogo?«

»Šemica! Pomačaj si sedaj, če si moreš. In pa to me veseli, da sta oče in Žan odnehala, ko bi gotovo ne bila, ako bi ne bila videla, da jaz Cirila hočem, pa naj je tudi pohabljen... In pa, Reza, tebi bom povedala, saj si že velika dovolj: v tem sem spoznala, da sva drug za drugega, ker tudi sedaj nisem prav nič omahovala, ali ga vzamem ali ne... Jaz upam, da bova oba še zelo srečna!«

Kar nevoščljiva sem ji, da more biti tako stanovitna. In morebiti bo res vse tako, kot se Agata nadeja. Oče je sedaj čisto z njo in ji je obljubil, da bo tudi nekaj pripomogel, da si popravita hišico, kot se spodobi, in da obdelata tistih par leh, ki že vsa leta leže neobdelane. Tako bodo nazadnje vsak po svoje zadovoljni. Agata in Ciril v Podrobju, stric Žan pa v Ameriki. Kaj pa jaz? Doma bom! Saj tako nisem za drugam, kakor za v fižol!

11.

Meni se je vse nekam zdelo, da se oteklina ne bo ustavila kar tako. Saj se ve, kako je, kadar se kaj začne gnojiti. Še jabolko gnije naprej! Obrežuj ga — pa vendar gnije naprej! Cirila bodo morali še enkrat operirati. Agata je kar onemela, ko je to zvedela. Sedaj je njeno veselje zopet proč, in kar težko jo gledam, ko hodi okrog kakor senca... Oče je odločno zoper to, da bi šla še enkrat v Zagreb. Sama ni da bi hodila, Cirilova mati je pa zbolela in legla. Jaz si pa ne upam očeta prositi, da bi šla z njo, ker vem, da bi oče zrojil nad obema. — Tako je sedaj zopet vse pusto in narobe.

Agata je večidel v Podrobju, da streže Cirilovi materi. Sedaj je res kakor usmiljenka. Tudi blede je kot so usmiljenke. Rada bi jo tolažila, pa je ne znam. Iz Za-

greba so pisali, da je strup v krvi. Če je pa strup v krvi, potem je vse telo zanič, ker gre kri po vsem telesu... Kako bi jo torej mogla tolaziti, da bo Ciril ozdravel?

Naš oče je pa zopet nekako oživel. Kar zdi se mi, da mu vidim v misli. Če bi se primerilo, da Ciril umrje — si misli — potem utegne priti Žan iz Amerike in Agata se ga ne bo branila... Pa če bi oče poznal Agato, kot jo poznam jaz, bi tega ne upal. Iz njenih besedi jo spoznam, da na kakšno drugo možnost nikdar ne bo mislila. Stavim, da bo šla k usmiljenkam, ako Ciril umrje. Ker ona je močne volje in stanovitna. Jaz bi že ne mogla biti taka.

Sedaj pa pišem naprej.

Še nisem bila spravila tegale pisanja, ko zagledam pismonoša Jurja, ki je hitel proti Podrobru. To je zavoljo Cirila — sem mislila. Hitro sem vstala in odšla k Podrobarici. Obe sta jokali, ko sem prišla! Agata je sedela ob postelji in držala pismo v rokah in tako je bila zamišljena, da me je komaj opazila. Podrobarica pa je zdihovala in prekladala glavo z enega konca blazine na drugi. »Kaj bo s Cirilom! Kaj bo s Cirilom!« je zdihovala.

Usmiljenke so pisale na hitro, da je bil Ciril operiran v drugič. Operacijo da je prestal, samo vročina da narašča in se mu blede... Vročina narašča: te besede — se mi zdi — nekaj pomenijo... Če bo le še huje — pišejo — bodo naznanile, če bi pa mati mogla hitro od doma, ga morebiti dobi še živega... Tudi te besede nekaj pomenijo!

Te dni je Agata vsa bleda in ustnice ima stisnjene in vse zmedeno odgovarja, če jo kaj prašamo. Na čelu med očmi pa se ji je potegnila zareza, ki jo dela za deset let starejšo. Sedaj se celo ne premakne od Podrobarice, ker tudi žena je bleda in upadla, da jo je težko pogledati. Ne vem, če bo dolgo.

Jaz pa plevem na njivi, odkoder se vidi na pot, ki pelje iz doline pod podrobarski hrib. Mislim, da ne bo dolgo, ko bo zopet pritekel Jur iz doline in bo nesel tisto pismo, ki ne bo nič dobrega pome-

nilo... Agati bi rekla, naj se kar pripravi na to; pa je nočem žaliti, ker je že tako vsa zmedena. Bojim se, kaj bo ž njo.

12.

Ciril je umrl. Saj smo vsi vedeli, da bo. Pa vendar je tako čudno, kadar se res zgodi, četudi je vsak naprej vedel, da se bo.

Nobeden ni bil pri pogrebu. Podrobarica je sedaj sama na smrt zbolela; včeraj so jo prevedeli. Agata pa itak ne more od nje. Za Agato so sedaj žalostni dnevi. Malo govori; vendar toliko mi je rekla, da je svet nič več ne veseli. Stavim, da bo šla v samostan, če le ne bosta stric Žan in pa naš oče še enkrat poskusila, da bi jo pregovorila. Sedaj, ko Cirila več ni... Bog ve, kaj bi sedaj storila Agata?

Tako sem bila radovedna, da sem jo včeraj kar vprašala. Ne vem, ali je lepo ali ne, da jo sedaj to sprašujem; pa prašala sem jo zato, da bom vedela, kako v pismo zapisati, ker vem, da ne bo dolgo, ko bom morala očetu pismo pisati na strica Žana, zato ker naš oče ne zna pisati. Kadar pa jaz pišem, pa nazadnje vselej še kaj svojega zapišem. In tako — sem rekla — bom tudi zavoljo Agate zapisala, kakor bo najbolj prav. Zato sem jo prašala.

»Agata — sem rekla — kaj bi pa sedaj storila, če bi prišel stric Žan?«

»Zakaj to vprašáš?«

»Tako, ker bi utegnil stric Žan priti iz Amerike in bi te oba z očetom zopet pregovarjala...«

Tedaj pa se ji je obličje stemnilo, da je bila še mnogo bolj žalostna.

»Reza!« je rekla — »Kaj pa vendar misliš! O, da me tako malo poznaš!«

Na, potem sem vedela vse. —

Zato sem pa danes, ko mi je oče rekel, naj pišem Žanu, res zapisala, da je Ciril umrl in da sedaj oče želi, da naj pride Žan iz Amerike. Pa sem nazadnje tudi zapisala, da je Agata tako kot je bila in da tako tudi ostane. Ampak zavoljo tega — sem zapisala — naj vseeno pride, ker bo tukaj doma lahko dobil gospodinjo, ka-

kršno bo hotel, ker ni nikjer zapisano, da bi ravno Agato moral. Če pa nobene ne bo hotel — sem zapisala — pa sem tudi jaz pripravljena, da grem k njemu v prodajalno, da mu bom kuhala in prodajala in da se bom tudi vseh gosposkih manir naučila, ker tako trda nisem, kot on misli. Samo domov naj pride, ker če bo Agata šla v samostan, potem bo tu v hribih tak dolgčas, da ne bo prestati... Potem sem tudi zapisala, da že tri mesece pišem dnevnik o njem in da mu ga bom pokazala, kadar domov pride... Prav res, da še sama ne vem, kaj sem vse napisala. To pa vem, da je bilo tisto pismo tako dolgo, kot še nobeno do takrat.

* * *

Zdaj pa po štirih mesecih zapišem še konec vsega tega.

Stric Žan je prišel iz Amerike. Pa ne zato, da bi Agato vzel, ampak ker lahko tudi Amerika napove vojsko in bi potem nobenega domov ne pustili. Stric Žan pa se je rajši umaknil o pravem času.

Zdaj pa res vem, da je stric Žan zlatá

vreden človek! Nobene žale besede ne reče o Agati, ampak prav s spoštovanjem vselej govori o njej. In tudi meni nič več ne oponaša kakšnega motovila ali fizičlove prekle. Tako je možat in resen in skrben, da ga vsi ljudje hvalijo. Sedaj pridno dodeluje svojo hišo. Tja na pomlad se bova že lahko preselila vanjo. Ker tako bo, kot sem uganila. On bo ostal brez žene; jaz mu bom pa stregla in kuhala in prodajala. Jaz sem zelo zadovoljna.

Cirilova mati je umrla. Agata pa je šla v Zagreb, da se pripravlja za usmiljenko. Oče jo je pustil zelo nerad; ker če bom jaz šla k stricu Žanu, kdo bo pa doma? Deklo bodo morali najeti! Pa kaj hočejo! Meni noče braniti, da ne bi šla, ker se mu zdi, da zame ne bo slabo. Agati pa tudi ni mogel braniti, ker je pravzaprav samostojna.

Stricu Žanu sem bila pokazala tole pisanje, pa mi je dal popirje nazaj, da dostavim še konec. Potem jih bo pa on obdržal za spomin. Naročil mi je, da moram zapisati, da sem tudi jaz zlatá vredna. Jaz pa vem, da nisem; zato pa tega tudi ne zapišem.

RAZVOJ ANGLEŠKE POMORSKE HEGEMONIJE.

DR. FR. TRDAN.

V sedanjí vojski gledamo večkrat proti Londonu, ki stopa samozavestno na čelu entente in hoče odločevati usodo narodov. Ko občudujemo angleški narodni ponos in njegovo odporno silo, se nehote vprašamo, kdaj je zgradil podjetni Anglež svoj državni kolos; kajti celo ogromno rimsko cesarstvo, ki je obsegalo skoro ves takrat znani svet, je bilo komaj senca tega, kar je v dobrih 300 letih ustvaril angleški duh.

Odnosaji med Britanijo in evropsko celino so bili že v srednjem veku živahni. Angleški in drugi pisatelji pravijo, da je že srednjeveška Anglija zapisala na svoj program takozvani kontinentalni imperializem. Njeno politično častihlep-

je ni merilo samo na priklopitev Irske in Škotske, ampak je težilo tudi na Francoško. Ko je tu l. 1328. izumrla kapetinska dinastija, se je potegoval za izpraznjeni prestol tudi angleški kralj Edvard III. Napačno bi sodili, ako bi menili, da so ga nagibale k temu koraku samo sorodstvene vezi in zgodovinski spomini njegovih prednikov; glavni namen njegovemu prizadevanju je bil političnega značaja. Temeljno načelo njegove zunanje politike je bilo podobno današnjemu angleškemu programu: varnost angleške posesti. V združeni Angliji in Franciji je zrl najkrepkejšo oporo proti morebitnemu napadu od kake celinske države. Zato je tudi zahte-

val angleško gospostvo nad Kanalom. Toda te daljnosežne zahteve so povzročile stoletno vojsko (1339—1453), ki je pa pokopala angleški kontinentalni imperalizem. Edini spomin na te boje je normansko otočje, tik ob francoski obali, ki je še do danes ostalo v angleški posesti.

L. 1485. so s Henrikom VII. zasedli angleški prestol Tudorci, pod kojih diktaturo so pognale one klice otoške samostojnosti, iz katerih se je polagoma razvila moderna Angleška. Ker je dežela vsled neprestanih vojsk veliko trpela, je Henrik delal na to, da se povrne mir in notranji red. Njegova zunanja politika pa je bila naravnost simbolična. Angleško, ki je bila takrat še zelo odvisna od nizozemske plovbe, je skušal gospodarsko osamosvojiti in jo postaviti na lastne noge. Plovbeni zakon, *act of navigation*, ki ga je pozneje proglasil Cromwell, je v bistvu uvedel že prvi Tudor. S Holandci, ki so imeli prvo besedo na morju, je sklenil trgovsko pogodbo, po kateri so se zavezali, da bodo izvažali iz Angleške ne le gotovih izdelkov, ampak tudi surovine, Italijanom pa je dovolil izvoz angleških proizvodov samo na angleških ladjah.

Tako je Henrik poživljal zanemarjeno suknarsko obrt in hkrati vplival na pomnožitev trgovske mornarice. Preporod gospodarskega vprašanja je vzgojil angleško trgovino in angleško moč.

Z gospodarskim pokretom je rasel tudi njen političen ugled. V duhu takrat skovane evropskega ravnotežja je kardinal Wolsey z izredno diplomatsko spretnostjo izročil Angleški posredovalno vlogo med tedanjima velesilama Francijo in Španijo.

Zanimivo je, kako so očividci presojali ta politični preobrat. Ohranjena je neka karikatura in neki spominski denar. Prva predstavlja politično ravnotežje pod podobo tehtnice. V skodelicah sedita Francoz in Španec, jeziček pa uravnava premeteni Anglež. Spominski denar pa predočuje prepir med Francozom in Špancem. Od strani ju skrivaj opazuje Anglež, pod katerim stoji napis: *Cui adhaereo, praeest*.

Pravijo, da zasleduje angleški strelec od takrat dalje s hladno razsodnostjo in diplomatsko spretnostjo ves gospodarski razvoj bližnjega kontinenta.

Smotrno delo prednikov je že za kraljice Elizabete začelo iti v klasje. Angleška vlada je jela podpirati velikopotezna prekomorska strēmmljenja. Gibčni strelec se je začel svobodneje gibati ter se je polagoma otresel holandskega, laškega in nemškega trgovskega jarma. Angleška trgovina je nastopila pot osvajanja v daljnih deželah in morjih.

L. 1584. je podelila Elizabeta siru W. Raleigh patent, s katerim mu je dovolila ustanoviti kolonijo Virginijo v Severni Ameriki. Četrto stoletja pozneje, l. 1600., je pa že začela »Angleška indijska družba« gospodarsko in politično osvajati Indijo.

Navedel sem ta dva dogodka zato, ker ju smatrajo za vogelni kamen angleške pomorske hegemonije. Ta doba obsega komaj 300 let, vendar ne pozna zgodovina kaj bolj pomembnega. Angleški duh je ponesel preko oceanov evropsko civilizacijo, ki je osvajala in vzgajala in katere proces še danes ni končan.

Po prvih dveh Stuartih je prevzel vodstvo angleške politike Oliver Cromwell (1650—1660). Že sodobniki so trdili, da je ta mož s svojo impozantno osebnostjo zamenjal angleškega strelca z angleškim levom. Tega je vzbudil iz spanja in ga naučil rjoveti. S svojimi govori je Cromwell pri vojaštvu in pri ljudstvu budit narodno in versko samozavest ter navduševal Angleže za napad na španske kolonije, v katerih je zrl pijonirje rimsko-katoliške vere. Po njegovem mnenju je prevzela Angleška, po reformaciji prerajena in pomlajena, naloge, svojo vero širiti tudi z nasilnimi sredstvi. Vsak kos zemlje, ki ga ugrabijo Španci, odtrgajo tudi katoličanstvu. Njegov somišljenik Harrington je proglašal Anglijo za izvoljeno ljudstvo, ki ga je Bog poslal na zemljo, da v tujih deželah širi svobodo in novo vero.

Cromwell pa ni bil le goreč puritanec, ampak tudi genialen državnik. V zunanji

politiki je uglajal pot trgovskemu egoizmu. Z različnimi odredbami je skušal uničiti Holandce, ki so gospodarili v Vzhodnem, Atlantskem in Indijskem morju. Pomen Holandcev označuje že mala statistika takratne trgovske mornarice. Evropa je štela kakih 25.000 trgovskih enot. Od teh je bilo 15.000 holandskih, 6000 angleških in 2300 francoskih. Zato nazivljejo Holandci s ponosom 17. vek zlato dobo svoje zgodovine.

Proti Holandcem je izdal Cromwell že prvo leto po revoluciji plovni zakon, znan kot ena prvih celinskih zapor. Bistvene določbe te naredbe, ki bije vsakemu pomorskemu pravu naravnost v obraz, so bile: Prekomorske proizvode smejo uvažati na Angleško samo angleške ladje. Uvoz evropskih izdelkov in pridelkov je dovoljen v prvi vrsti angleškim ladjam, v drugi vrsti pa tudi ladjam tistih dežel, ki vse uvozno blago doma proizvajajo. Vse ladje morajo biti zgrajene samo na Angleškem. Poveljujočemu moštvu morata pripadati vsaj dve tretjini angleških mornarjev. Kapitan ladje mora biti rojen Anglež. Tujcem — Holandcem — je strogo prepovedano brodariti ob angleški obali.

S takimi odredbami je Cromwell več dosegel, kakor je mogoče danes doseči s podmorskimi čolni. Nizozemska je bila skoro čez noč uničena: doma v pristaniščih so gnile ladje, v tujini, posebno v Indijskem morju, pa so trgali Angleži kos za kosom nizozemske kolonialne posesti. Ponosen na plovni zakon je Cromwell v duhu že zrl Gibraltar kot ključ do angleškega gospostva na Sredozemskem morju in v Egiptu.

Še ni poteklo pol stoletja, ko se je Cromwellovo napovedovanje že uresničilo. Vsled ogorčenja angleškega ljudstva nad dolgotrajno špansko nasledstveno vojsko (1700—1714) je Anglija zapustila svoje zaveznike in pričela s Francijo mirovna pogajanja. Mir v Utrechtu l. 1713. je Angliji zagotovil Gibraltar.

Leto pozneje je prevzel državno krmilo Robert Walpole. Ta mož je spravil pola-

goma ves kontinent pod angleški vpliv. V nasprotju s preteklostjo je doma priporočal politiko miru in gospodarske okrepitve. Ker je poznal produkcijske zmožnosti Angleške in bogate zaklade premoga, je delal na to, da postane Angleška »skladišče za blago celega sveta«. Lord Cartaret, Walpoleov naslednik, je v samozavesti angleške supremacije izgovoril krilate besede: »Moja naloga je ustvarjati kralje in cesarje in vzdrževati angleško ravnotežje.«

Nad Evropo so se takrat zbirali oblaki najrazličnejših nasprotij. V središču je vzplamtel boj med Avstrijo in Prusijo zaradi bogate Šlezije, na vzhodu so pa skušali Rusi iztrgati Turkom Črno morje. S Prusi so potegnili tudi Francozi kot stari nasprotniki Habsburžanov.

Angleška ni povzročila ne takratnih političnih nasprotij, ne podpihovala narodnih strasti za boj. Vendar se je udeležila vseh velikih bojev in ostala zaveznica vojskojoče se stranke tako dolgo, dokler si je sama obetala koristi. Vse njeno prizadevanje v 18. stoletju je merilo na uničenje francoskega militarizma. V izpolnjevanju zavezniških dolžnosti pa je imela vedno podobno metodo. Postavila je na kontinent tudi svoje vojne sile, toda najtežji del svojih kontinentalnih bojev je prepuščala zaveznikom, dasi je po končnem uspehu zopet imela največ dobička. Mir v Parizu l. 1763. je prinesel Angležem Canado in Indijo. Spricho teh velikih pridobitev je minister Pitt po pravici vzkliknil: »Amerika je bila za Angleže na Nemškem osvojena.«

Umevno je, da je nasprotje med Francijo in Anglijo tlelo dalje. Na Francoskem so širili misel, da stremlje Angleška po osvojevanju mogočne univerzalne monarhije, ki bo vso Evropo vkovala v verige; na tujih dvorih pa so francoski poslaniki delali na osamljenje Angleške. Toda angleška diplomacija je takrat že nadkriljevala francosko. Dočim so Francozi na glas vpili, da nastopajo kot zaščitniki svobode posebno malih narodov, so v Londonu že podpisali trozvezo, ki so jo sklenili Angleži, Prusi in

Rusi. Zadnje so že tedaj pridobili z dardanelskim vprašanjem. Ko je začel sultan Mustafa III. l. 1768. vojsko zoper Ruse, so poslali Angleži admirala Elphinstona, ki je z rusko mornarico prodril skozi Dardanele. Ogrevanje za Ruse je bilo na Angleškem tako veliko, da je rekel Pitt: »Rus sem z dušo in telesom.«

Vendar ni bilo angleško prijateljstvo do novih zaveznikov tako odkrito, kakor bi na prvi hip mislili. Ruska je bila ravno zaslovela po izredni vojaški izvežbanosti. Ker se je Anglija bala ruske premoči v Vzhodnem morju, je obrnila rusko pozornost na Črno morje, da bi sama imela prosto roko proti Holandcem. Nameravala je osvojiti Rtič dobre nade, ki ga je imenoval lord North »fizično garancijo angleških indijskih posestev«. Odpad severno-ameriških kolonij in francoska revolucija sta za enkrat prekržala Angliji račun. Z nastopom Napoleona je iznova udarilo na dan sovraštvo med Francozi in Angleži.

Razmerje Napoleona do Anglije so vodile stare francoske tradicije in takratno javno mnenje na Francoskem. Po vzorcu Ludovika XIV. se je postavil Napoleon na stališče, da mora z Angleži, »s podedovanim sovražnikom Francije«, za vedno obračunati in Franciji zopet priboriti vsa tista posestva, ki so jih bili Angleži ugrabili po l. 1689. Ker je bila Angleška vsled moči na morju posebno pri malih državah osovražena, so izprva pozdravili Bonaparta kot rešitelja izpod angleškega jarma. Cesar Napoleon je bil res takrat edini mož, ki je spoznal pravi cilj angleške politike. Njegov boj proti Angliji je bil boj proti nemejenemu gospostvu na morju. Pohod v Sirijo in Egipt je imel namen, prestriči Angležem pot v Indijo.

Ker se je bila Anglija pridružila francoskim sovražnikom, so Francozi že prva leta revolucije prepovedali angleški uvoz in uvoz iz tistih držav, ki so bile Franciji nasprotne. Pozneje so te določbe poostrili, toda Angleži so se kljub ponovni prepovedi posluževali tihotapstva in v začetku l. 1806. sami napravili nov nepošten ko-

rak: napovedali so strogo blokado nad obalo od Bresta v Bretagni do izliva Labe na Nemškem. Na to kršenje pomorskega prava se je Napoleon skliceval, ko je nekaj mesecev pozneje proglasil svojo celinski zakon, ki je bila podobna angleški blokadi ali blokadi današnjih podmorskih čolnov. Napoleon je blokiral vse britske otoke in strogo prepovedal vsako trgovsko in pismeno občevanje z Anglijo. Vsak angleški državljani, ki je bil zasačen v sovražnem ozemlju, je postal francoski vojni ujetnik. Prav tako so zaplenili angleške ladje in ladje tistih nevtralcov, ki se niso pokorili Napoleonovim odredbam. Polovico izkupička zaplenjenega blaga in ladij pa je namenil za odškodnino prizadetim, Francozom prijaznim nevtralcem.

Tudi nadaljnji Napoleonovi boji so bili namenjeni uničenju angleškega leva. Z boji v Španiji je hotel Angležem iztrgati Gibraltar. Celo vojsko z Rusi razlagajo kot izraz Napoleonovega sovraštva do Angležev. Z osvojitvijo Ruske je hotel skleniti kontinentalni obroč proti Angleški in priti na čelu Evrope po suhem v Indijo. Pravijo, da se je Napoleonu še na smrtni postelji bledlo o celinskem zaporu in o porazu angleške pomorske hegemonije.

Napoleon ni dosegel zaželenega cilja. Njegovo brezmejno častihlepje mu je odtujilo vse prvotne prijatelje in jih celo Angležem približalo. V letih 1793.—1815. je otoška država zopet posegla v vse evropske zmede. Zato ji je dunajski kongres zagotovil najdragocenejše dele bogatega plena, ki so ga ondi delili. Anglija je dobila holandsko Kaplandijo in otok Ceylon, Helgoland in Malto.

Priborjeni politični ugled so Angleži mojstrsko izkoristili. Da odvrnejo pozornost Evrope od svojih osvajanj v Aziji, Afriki in Oceaniji, so predložili svetu svoje kulturno poslanstvo, ki je je z veseljem pozdravil ves takratni evropski liberalizem. Angleška je stopila na dan z devizo, da hoče ščititi zatirane in slabotne, da hoče uveljaviti med narodi spoštovanje pred pravico in resnico, da hoče pripomoči

do zmage narodnostnemu načelu. Mislili so zlasti na balkanske narode, ki so imeli ravno med angleškimi filheleni veliko pristašev.

Vendar tega programa niso uresničili. Že v kali ga je zatrlo novo politično nasprotje med Rusko in Angleško. Ruska je namreč v 19. stoletju za Anglijo pomenjala to, kar je bila zanjo Francija v 18. veku: postala je glavna nasprotnica Angležev.

Angleško politiko je eno celo generacijo vodil znani lord Palmerston (1830 do 1865). Ta mož je bil vseskozi realen politik. Prva in zadnja njegova zapoved je bila: pospeševanje in varnost angleške koristi. Da zabrani osvojevalno politiko Rusov v Črnem in Egejskem morju in prepreči njih rastoči vpliv na balkanske narode, je podpiral v Italiji laško narodno gibanje. Želel si je ustanovitve severnolaškega kraljestva, ki bi kot nevtralna država med Francijo in Avstrijo krila in ščitila želje Angležev v Sredozemskem morju. Združitve celega polotoka pod savojsko dinastijo ni maral. Združena Italija se mu je zdela nevarna; ako bi se zvezala s Francijo, bi lahko pregnala Angleže s Sredozemskega morja. Osnovanje nemške zaveze s Prusijo na čelu in v zvezi z Avstrijo kot ločeno državo je imenoval »le po prireditve«. Rastoče moči Pruske niti oddaleč ni slutil. Mišljenje Angležev o Nemcih označujejo Palmerstonove besede: »Nemci naj zemljo preoravajo in po oblakih jadrajo; toda za pomorsko plovbo jim manjka genija.« V vihnem letu 1848. se je Palmerston izkazal posebnega mojstra. Pod zastavo edinstva in svobode so v Londonu odločevali najrazličnejše kontinentalne zadeve. Angleški kabinet je samo leta 1848. prejel in odposlal 28.000 diplomatičnih aktov.

Po l. 1848. sta nakopali Angležem novih skrbi Francija in Ruska, ki sta si bili gospodarsko in politično nepričakovano hitro opomogli. V krimski vojski je sicer Palmerston pridobil cesarja Napoleona III. na svojo stran, toda zaupal mu ni nikdar, zato je pisal: »Dejstvo je, da jahamo v

zvezi s Francijo splašenega konja in zato moramo biti vedno na straži.« Tudi kraljica Viktorija je tožila belgijskemu kralju Leopoldu II., da je Napoleon III. »Angleže naravnost ogoljufal«. V zvezi z Mazzinijem in Garibaldijem je namreč Napoleon III. podpisal Cavourjev načrt o združitvi cele Italije. Proti temu pa se je borila vsa dosedanja tradicija angleške politike.

Kakor po letu 1848. tako so mislili v Parizu tudi v l. 1860.—1865. na osnovanje francosko-ruske zaveze. Namen njen je bil, ponižati Angleže na morju in v kolonijah. Angleška diplomacija je zastavila vse svoje moči, da prepreči nameravani komplot. Toda vsi njeni naporji so bili brezuspešni; kjerkoli je potrkala, da ustvari protizvezo, je našla zaprta vrata. Na političnem obzorju je namreč prav takrat vstal mož, ki je bil kos Palmerstonu. To je bil Bismarck. Političen dvoboj med obema državnikoma pomenja začetek boja med Berlinom in Londonom. Bismarck je bil mož železne in dosledne volje. Njegov program je bil kratek in vendar obsežen: Postaviti Nemčijo na lastne noge, druge evropske države pa držati v šahu, da bi ne motile gospodarsko-političnega razvoja Nemčije.

Tako je Bismarck spravil na političen oder koncert, katerega zadnje dejanje doživljamo danes.

Tako je iz malih, skoro neznatnih početkov po marljivosti in podjetnosti Angleža postala Velika Britanija. Tudi če presojamo ta ogromni zgodovinski stvor z lastnega narodnega stališča, piše Nemec Peters (England und die Engländer), ga moramo s spoštovanjem občudovati. Angleški narodni ponos je v poedinih slučajih morebiti res preveč žalil čut inozemcev, toda če je pri kakem narodu upravičen njegov narodni ponos, smemo to trditi o angleškem narodu. Tu ne temelji narodni ponos samo na čustvovanju in domišljiji, ampak na realnih tleh kontinentalne politike, katere rezultat, britsko svetovno kraljestvo, najlepše razodeva državnotvornega genija evropske rase.

Površina prekomorskih angleških ozemelj je nekako tako velika kakor cela Afrika. Cenijo jo na 29,760.500 km². Na tem arealu živi okrog 374,689.400 ljudi. Po velikosti zavzema prvo mesto ameriško-angleška posest: 10,542.000 km² z 9,368.300 prebivalci. Ker je veliko zapadno-indijskih otokov angleških, obvladujejo Angleži tudi dohod v prekop Panama in tako v slučaju vojske z lahkoto preprečijo prosto gibanje ameriškega brodovja.

V Avstraliji in Oceaniji je danes Anglež že skoro samovladar. Angleško-avstralska-

oceanska ploskev meri 8,267.000 km² s 6,279.000 prebivalci.

Obsežne so dimenzije angleško-afriških kolonij; njih površina meri 5,675.800 km² s 34,198.500 dušami. K temu kolosu prištevamo danes lahko še Egipt z 31.140 km² in 11,287.300 prebivalci.

Nekoliko manjši, zato pa toliko bolj rodovitni je angleško-azijski delež, ki znaša 5,266.000 km² s 324,315.700 prebivalci. Indijski teritorij sam meri 4,860.000 km² in preživlja 316,084.000 duš.

V STENOGRAFSKEM URADU DRŽAVNEGA ZBORA.

PROF. IVAN DOLENEC.

Na številnih poljih človeškega dela se rabi dandanes stenografija. Stenografirajo uradniki v pisarnah, uslužbenci v trgovinah, dijaki po srednjih in visokih šolah, časnikarji na zborovanjih, zapisnikarji pri sodiščih; delavci na slovstvenem polju si pripravljajo gradivo za večja dela s stenografiranimi noticami; izobraženec ima pri svojem delu dan na dan priliko, da si ohrani razne podatke v spominu s pomočjo stenografije. A glavno polje, kjer je stenografija neobhodno potrebna, so bili v vseh časih zakonodajni zastopi, torej pri nas v prvi vrsti državni zbor in deželni zbori. Doseči s pisavo hitrost govora! To je cilj, ki streme za njim vsi izumitelji brzopisnih sistemov. Dosega tega cilja je glavno merilo za vrednost iznajdbe. Ko je izdal oče moderne stenografije, Fr. Ks. Gabelsberger (1789—1849), l. 1834. svoj sistem, ga je imenoval naravnost »Redezeichenkunst«. Stenografija je torej po njegovi označbi umetnost, zapisati govor. Ali je stenografija kos tej nalogi? Mirno lahko odgovorimo z »da«. V poročilih lista »Wiener Stenographen-Zeitung« sem bral pred leti, da je s samo korespondenčno pisavo dosegla neka gospodična hitrost 300 zlogov (= 165 besed) v minuti; z debatno pisavo

se je že dosegla hitrost nad 400 zlogov (= nad 220 besed) v minuti.

Kako hitro pa govorijo govorniki? Razlika med njimi je seveda velika; kdor govori glasno, govori navadno hitreje kot tisti, ki govori bolj tiho. Govorniku, ki dobro obvlada jezik, v katerem govori, gre delo hitreje od rok kot tistemu, ki išče izrazov. Govoril sem o tem vprašanju s stenografi v državnem zboru; povprečno hitrost govornikov cenijo na 100 do 130 besed v minuti. Slišal sem tudi govornika, čigar hitrost sem cenil le na 70 do 90 besed v minuti. Pri debati o poljskem vprašanju v novembru 1917 sem se čudil naglici, s katero je govoril rumunski socialni demokrat Grigorovici. Nekdo izmed stenografov je štel besede, izgovorjene in seveda napisane v 5 minutah; bilo jih je 875, torej 175 besed ali 320 zlogov v minuti. Teden pozneje ga je dr. Jankovič še prekosil; cenili so ga na dobrih 180 besed v minuti. Seveda se takih govornikov stenograf malo — boji; on ljubi poslanca, ki govori bolj zložno, zlasti takega, ki mu govor včasih prekine ploskanje. Takrat namreč stenograf hitro popravi kako besedo, ki jo je zapisal nejasno, vstavi izraz, ki ga je izpustil, a ohranil v spominu, in dohiti

govornika, tako da piše ž njim zopet »vštric«, ako je že zaostajal za njim za nekaj besed. Tudi medklici: »Bravo!« »Čujte!« »Tako je!« so dobrodošli, ker povzročijo kratko pavzo. Težava pa je z obširnimi medklici, zlasti če prihajajo od različnih strani skoro istočasno. No, pri stenografih je običaj, objaviti v zapisniku v takem slučaju iz množice medklic v prvi vrsti tiste, na katere govornik reagira.

Kakšno pa je razmerje med številom besed in zlogov? »Wiener Stenographen-Zeitung« je poročala nekoč o zanimivi statistiki. Beseda v stavku, bodisi seveda izgovorjena ali tiskana, je povprečno 1'83 zloga ali zlog 0'55 besede. Hitrost 100 besed v minuti je torej približno identična hitrosti 183 zlogov v minuti; 100 zlogov pa odgovarja 55 besedam. Za slovenščino te statistike ni še napravil nihče, kolikor je meni znano. Pač pa naj mi bo dovoljeno, poročati o zanimivem poskusu, ki sem ga napravil pred leti na Slov. trgovski šoli v Ljubljani. Vsak učenec je dobil nalogo, preračunati iz čitanke gotovo število vrst z ozirom na razmerje besed do zlogov. To razmerje je bilo seveda v različnih odstavkih različno. Večinoma je prišlo na besedo 1'60 do 2'1 zloga. Izračunali smo nato skupno povprečni rezultat in našli, da je prišlo na besedo istotako 1'83 zloga.

Kako pa se kaže stenografovo delo v državni zbornici na zunaj? Poseben državni urad je ustanovljen, ki obstoji začasno iz ravnatelja (dvornega svetnika Fleischnerja), njegovega namestnika (cesarskega svetnika dr. Broecha), 7 revizorjev in 9 državnozborskih stenografov; temu uradu sta dodeljena dva Čeha (eden je bil v mirnih časih stenograf deželnega zbora v Pragi, drugi vodja stenografskega urada pri deželnem zboru v Brnu) in en Slovec za govore v imenovanih dveh slovanskih jezikih. Govore v nemškem jeziku stenografirata vedno en stenograf in en revizor iz stenografskega urada, poleg njiju pa vsaj še en član c. kr. državnozborskega korespondenčnega urada, ki ima nalogo, pošiljati v javnost avtentična poročila o

dogodkih v zbornici. Poleg govornika se usede torej troje stenografov. Poslanci govorijo z govorniške tribune, Nemci na levi strani predsedstva, Nenemci na desni; ministri govorijo s svojih sedežev. V tem slučaju pišejo stenografi na posebni mizici pred ministrom. S seboj imajo majhno uro, ki da avtomatično vsakih pet minut rahlo znamenje. Posamezen stenograf stenografira namreč pet minut in odide nato v urad, kjer svoj stenogram diktira strojepiski. Prenos stenograma traja seveda različno dolgo, z ozirom na to, ali je stenograf napisal v petih minutah lepo čitljivo le 400 do 500 besed ali pa jih je moral vreči na papir v največji naglici in s silnimi okrajšavami 700 do 900. V obče gledajo na to, da pride posamezen stenograf na uro samo enkrat na vrsto; nato rabi kakih 35 do 40 minut za prenos in potem gre nazaj v zbornično dvorano ter posluša govornika nekaj časa poprej, kot prične zopet stenografirati, zato da mu postane snov znana. Gotove besede se skoro v vsakem govoru ponavljajo in stenograf si lahko napravi kratice za izraze iz dotične stroke, seveda v kolikor jih nima že davno pripravljenih in preizkušenih po rabi. Revizorji pa stenografirajo po pol ure nepretrgoma. Nato gredo v svojo sobo poleg prostorov za stenografe in tam pregledajo prenose tistih šestih stenografov, ki so stenografirali zaeno ž njimi. Poleg tega pa opravljajo revizorji večkrat tudi službo navadnih stenografov. Opazoval sem, da si je 9 stenografov in 7 revizorjev delilo delo včasih tako, da jih je 12 stenografiralo za prenos in 4 za revizijo. Ko je tako dovršil stenografski urad svoje delo, dobi na stroju spisani govor še govornik v pregled. Tedaj šele je govor zrel za tisk, ko se je v dveh instancah popravila kaka morebiti napačno razumljena beseda.

Napačno razumljena beseda... Seveda, čim večja je splošna izobrazba stenografova, tem težje ga bo spravil govornik v nepriliko s tem, da bo rabil kako tujko, ali latinski, francoski, italijanski citat, ali kako geografično ime, ali tudi ime kake

začasno v javnosti delujoče osebe, četudi ni posebno pomembna. Zato zahtevajo sedaj od vsakega na novo vstopajočega stenografa akademično izobrazbo. Kandidat mora dovršiti katerokoli stroko. V državno-zborskem stenografskem uradu deluje sedaj šest doktorjev.

Tega ali onega se bo morebiti polastila želja: »Še jaz si hočem pridobiti tako spretnost, da bom lahko stenografiral govore, čeprav zaenkrat ne nameravam postati stenograf v zakonodajnem zastopu!« Prav imaš! Čez sedem let vse prav pride. V meni se je rodila misel, naučiti se slovenske stenografije, pred osmimi leti, ko sem poslušal v Železnikih govor našega mirno rečemo največjega govornika, ljubega dr. Kreka. Mislil sem si: »Kakšna izguba je za naše slovstvo in ves naš kulturni razvoj, da se bo od toliko duhovitih in jedrnatih, vsebine polnih govorov Krekovih rešil samo ta ali oni pogube!« Časni-

karska poročila so nudila o govorih dostikrat prav slabo, včasih tudi netočno sliko, kot se je glede tega pritožil na svoj šaljivi način tudi dr. Krek sam na mladinskem zborovanju v Škofji Loki v poletju l. 1908. Skozi leta sem se skušal držati sklepa, da se udeležim vsakega laže dostopnega Krekovega govora, in nikdar nisem odšel brez nove misli in osveženega duševnega življenja. Pri tem sem pa videl, da se bo godilo Kreku glede večine govorov podobno kot Perikleju: Olimpijca so ga imenovali in rekli o njem, da grmi in meče strele (Plutarh, Perikles VIII), a govora nimamo ohranjenega nobenega. Potrebe šole so me prignale, da sem se lotil kmalu po govoru v Železnikih učenja slovenske stenografije; da mi bo to kdaj še tako silno prav prišlo, kot malokatera reč, ki sem se je učil, takrat seveda nisem mogel slutiti.

(Konec.)

HOMERJEVA ILIADA.

PROF. FR. OMERZA.

SPEV IX.

(Dalje.)

Boj je divjal med Kuréti in vztrajnimi v boju Ajtolci, krog Kalidóna se mesta med sabo so vedno morili; Kálidon, mestece mično, so namreč Ajtolci branili, zrušiti so pa želeli Kureti ga v metežu bojnem. Kajti poslala jim zlo je Artemis z zlatim prestolom, jezna, ker Ojnevs nikdar ji ni hotel prinesiti daritve, kadar je žetev končal. Ko vsem daroval je bogovom, Zevsa velikega hči edina darú ni prejela; pazil ni al je pozabil, a motil zelo se je v srcu. Ona pa, božjega roda, ki strelja s puščicami, jezna divjega pošlje zato belozobega nadenj merjasca, ki kot navadno vrtovom Ojnejevim delal je škodo. Često visoka drevesa je vred s korenino izrúval ter jih pometal po tleh in sadeže hkrati cvetoče. Toda nazadnje ubil ga Meléagros sin je Ojnejev. Lovce je namreč si zbral in pse najrazličnejših krajev, ker bi ga z malo ljudi ne mogel nikdár ukrotiti, tolik je bil; saj že mnogo poslal jih je žalni grmadi. Zdaj pa boginja stori, da vname prepir se in vpitje radi merjasčeve glave in njega ščetinaste kože v sredi med ljudstvom Kurétov in srčnimi v boju Ajtolci. Dokler zahajal je v boj Meléagros, Arejev ljubček, slabo Kuretom je šlo in niso se mogli držati zunaj obzidja nikakor, čeravno so bili številni.

Toda ko zgrabi ga srd, ki dostikrat tudi še drugim
 v prsih razburi srcé, ki pametnim vsak jih prišteva,
 jezen strašno in srdit na mater preljubo Altajo
 živel pri svoji soprogi, Kleopatri lepi, je mirno,
 ki lepogležnja Marpésa, Evénova hči, jo rodila
 z Idom, ki najbolj močán takrát je od vseh bil zemljanov
 in ki nameril svoj lok celo je še bogu nasproti,
 Fojbu Apolonu knezu, da reši ženó lepogležnjo.
 Dokler je bila doma, sta oče in mati častita
 zvala Alkiona hčerko, ker mati je jokala njena
 kakor v velikem trpljenju vodomec nad kruto usodo,
 ker jo je daljnostrelec odnesel, bleščéči Apolon.
 Živel je torej pri nji, ko srd mu razjedal je dušo.
 To ga je peklo, da mati ga lastna preklinja in moli
 silno k bogovom tožeč, da brata ubil ji je v boju,
 tolče z rokami po zemlji, ki hrano obilno nam daje,
 kliče, da Hades naj pride in Persefoneja pregrozna,
 ko na kolenih sedi in prsi s solzámi si moči,
 naj bi poslala mu smrt. Pošast pa erinije nočna,
 ki ji srcé je kot kamen, usliši v kraljestvu jo teme.
 Zdaj se začuje krog vrat kričanje in votlo bobnenje:
 stolpe zadeva kamenje. Ajtolski ga prosijo starčki,
 — najbolj ugledne može, svečenike bogov so poslali, —
 naj gre vun in jih reši, in dar mu obljubijo velik:
 kjer v Kalidónu prijetnem je polje najbólj rodovitno,
 tam naj izbere, rekó, si prostor med vsemi najlepši,
 petdeset namreč oralov: en del je za vinske gorice,
 drugi pa polje je prazno, da plug ga razreže za setev.
 Prosil ga tudi lepó vozoborec priletni je Ojnevs,
 dolgo na pragu stoječ visoko obokane sobe,
 trkal na vrata zaprta, ko prosil je svojega sina.
 Srčno prosile sestré, prosila je mati častita,
 toda odločneje vsem je vedno le „Ne“ odgovarjal,
 da, še prijateljem svojim, ki cenil nad vse jih je, ljubil.
 Toda zastoni! Obrniti srca mu ni bilo mogoče,
 dokler zadevalo kopje ni sobe njegove kot toča,
 lezli na stolpe Kuréti, zažigali mesto veliko.
 Zdaj pa Meléagra prosi prepasana lépo soproga,
 tarna s solzámi v očeh in bedo našteje mu celo,
 ki prebivalce zadene, če vzame jim mesto sovražnik:
 moške potolčejo vse in mesto je kup le pepela,
 deco odpeljejo tujci in nizko prepasane žene.
 Zdaj se vzbudi mu srcé, ko sliši, kaj vse bi zagrešil,
 brž se odpravi na pot, orožje bleščeče obleče.
 Torej Ajtolcem tako on dan je pogube odvrnil,
 ker se je s r c u udal; zato pa še dali mu niso
 mnogih preljubkih daril, a zlo je odvrnil vseeno.
 Ti pa ne misli tako, ne bodi Meléagros drugi,
 da te prisili nesreča! Saj slabše je zate, če braniš,
 kadar že ladje gore. Poglej na darove in pojdi!
 Vedí, da kakor boga te bodo častili Ahajci.
 Ako pa nočeš darov, odrinil pa v boj boš morilni,
 slava ti ista ne bo, čeravno pomoreš nam v vojski.«

606. Njemu odvrne nato brzonogi Ahilevs ter pravi:
 »Fojniks, očka moj stari, ki Zevs te ohranja, poslušaj!
 Te mi ni treba časti, ko Zevs me je, mislim, počástil.
 Čast mi ostala bo ta pri ladijah tukaj zavitih,

dokler ostane mi dih in kolena se gibljejo ljuba.
 To pa je, kar ti povem, in ti si zapiši v možgane:
 begati ne mi srcá s tožbami in tarnanjem silnim,
 s tem Agamemnonu služiš, ko vendar ne smeš ga ljubiti,
 da te sovražil ne bom, čeprav iz srcá te zdaj ljubim.
 Prav je, da vračaš z menoj, kdor mene je žalil, žalitev.
 Meni enako kraljuj, uživaj časti polovico!
 Ti sporoče mu odgovor, ti sam pa ostani pri meni,
 v postelji mehki počij se! In brž ko zasiye nam zarja,
 skleneva, bova li tu al vrneva k svojcem na dom se.«

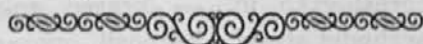
620. Pravi in Patroklu tiho pomigne z obrvmi v znamenje, naj bi pripravil ležišče Fojniku, da brž ko mogoče spet iz šatora gredo. Bogovom podobni pa Ajas, sin Telamonov, se dvigne, povzame besedo ter pravi: »Sin bogorodni Laértov, o ti Odisevs razumni, pójdimo! Meni se zdi, da pótem le-tem mi dosegli svojih ne bomo želja. Takoj sporočiti se mora ljudstvu Danajcev odgovor, četudi za nas ni ugoden; kajti nestrpno sedé in čakajo. Glej, Ahileju v prsih ponosno srce je divje postalo in besno. Grozno! Je mar mu li kaj za ljubezen prijateljev zvestih, ki mu jo kazal je vsak, časteč ga pri ladjah pred vsemi? Kaj je usmiljenje zanj! Sprejel je že marsikdo spravo, tudi če kdo mu umoril je rodneга brata al sina. V občini dalje ostane, ko plačal je kazen veliko, oni pa brzda srcé in dušo pogumno u prsih, brž ko je spravo prejel. In ti? Trdovratno in zlobno vedno je tvoje srce, ker vzel ti s a m ó je d e k l e t a. Zdaj pa ponujamo, glej, med vsemi najboljših ti sedem, drugega zraven dovolj. Pokaži, da mož si usmiljen! Hiši ne delaj nečásti! Iz množice namreč Danajcev gostje pod streho smo tvojo in želja je naša, da tebi dragi smo najbolj in ljubi med drugimi vsemi Ahajci.«

643. Njemu odvrne nato brzonogi Ahilevs ter pravi: »Čuj, Telamonovič Ajas, ti ljudstev vladar bogorodni! Zdi se, da skoro govoril si vse mi naravnost iz duše. Toda od srda srcé se razburja mi, kadar se spomnim, kak da je vendar ravnal nedostojno Atrejevič z mano vpričo Argejcev, kot bil bi morda pritepenec brezčasten. Pojdite torej nazaj in to sporočilo povejte! Brigal se namreč ne bom nikakor za boj prej krvavi, dokler da Priama sin razumnega, Hektor božanski, k ladijam prišel ne bo Mirmídonov in do šatorov, vrste Ahajcev moreč, in z ognjem uničil jim ladje. Če pa šatorom se mojim in ladiji črni približa, Hektor pač pustil bo boj, četudi želi si goreče.«

656. To govori jim in vsak dvoročen si vzame kozarec, zlije, nato pa gredo ob ladjah, Odisevs na čelu. Patroklos deklam veli in svojim tovarišem dragim, da naj ležišče Fojniku pripravijo brž ko mogoče. Slušajo te ga takoj in pripravijo, kot je ukazal, runo, blazino, odejo in kosem prav tankega platna. Tu sem uleže se starček in čaka na jutranjo zarjo. Zada pa spava Ahilevs v dobro zgrajenem šatoru; zraven uleže se žena, Forbantova hči lepolična,

ki jo privedel je z Lesba, krasota deklet, Diomeda.
Patroklos sam pa leži na strani nasprotni in zraven
lepo prepasana Ifis, ki dal jo je božji Ahilevs,
ko je bil Skiros zavzel, Eniéjevo mesto visoko.

669. Ko pa do sina Atreja šatorov dospejo v sprevodu,
z zlatimi čašami v rokah sprejmo jih sinovi Ahajcev,
vstajajo eden za drugim, zvedávo čakáje odgovor.
Prvi nato Agamemnon, knez med junaki, povpraša:
»Reci, Odisevs preslavni, ki velik ponos si Ahajcev,
je li pri volji, da ogenj pogubni od ladij odvrne,
al je odrekel pomoč, ker gneva je polna še duša?«
676. Njemu odvrne nato stanovitni Odisevs božanski:
»Častni Atrejevič ti, Agamemnon, knez med junaki!
Volja njegova pač ni, da srd bi zatrl, še huje
jeze mu polje srcé, za té in darove ne mara.
Misli ti sam med Argejci na to, mi je namreč naročil,
kak da boš ladije rešil in ljudstvo Ahajcev ohranil.
Hkrati zagrozil je sam, da brž ko zasije mu zarja,
ladije z lepimi boki, zavite, bo v morje potegnil.
Vsem, ki ostali so tu, je rekel, da naj se svetuje
to, da domov naj gredo, ker iztekli ne bodo se dnevi
Troje visoke nikdar, ko Zevs širnogledi preskrbno
róko nad mestom drži in ljudstvo je polno poguma.
To je dejal, kar láhko mi vsi potrdé spremljevalci,
Ajas in hkrati klicarja, ta vrlo razumna dvojica.
Fojniks pa stari počivat je šel; tako je ukazal,
jutri da pojde on z njim na ladjah v očetno deželo,
ako je namreč voljan, ker s silo ne bo ga odvedel.«
693. Torej tako govori, vse mirno, ne gane se nihče.
Čudi besedám se vsak, ker krepko zelo je govoril.
Dolgo ni čuti glasú, otožno srce je Ahajcev.
Slednjič pa vendar vstane ter pravi nato Diomedes:
»Častni Atrejevič ti, Agamemnon, knez med junaki!
O ko bi prosil ne bil brezgrajnega sina Peleja,
toli ponujal darov, ko sam že tako je ošaben.
Zdaj pa čez mero prilil napuhu si novega olja.
Dobro, pustimo ga zdaj, naj jutri odrine, če hoče,
al pa ostane naj tu. Takrát se bo v boj spet povrnil,
ko ga prisili srcé in bog izpodbode ga k temu.
Dobro tedaj, poslušajmo to vsi, kar jaz vam predlagam:
zdaj ulezite se spat, ko sito srcé bo vam ljubo
kruha in rujnega vina, to moč pokrepi vam in sile;
toda ko jutri nam kras rožnoprstnate zarje prisije,
ljudstvo in konje z vozovi pred ladjami hitro ustavi
ter jih spodbujaj na boj in v bitki med prvimi bodi!«
710. To govori jim tedaj in vsi pritrdijo mu kralji,
čudi besedám se vsak Diomeda krotečega konje.
In ko prinesejo dar, se vsi razkrope po šatorih,
tam se uležajo spat, dar sladki zaužijejo spanja.

PLATON.

DR. J. SAMSA.

Velikega reformatorja grške filozofije Sokrata je kongenialno doumel njegov največji učenec Platon, stvaritelj idealizma in idealističnega svetovnega naziranja. Platon je pesnik-filozof, ki svojih filozofskih nazorov ni strogo logično izpeljal, a jih je intuitivno slutil in jih osvetlil z vsem žarom svojega umetniškega čustvovanja. Ni ga modroslovca, ki bi bil znal s toliko ljubeznijo in ognjevitostjo strniti resnico in lepoto in nam to edinost predočiti v tako mikavni obliki, kakor je to storil Platon v svojih filozofskih dialogih. Oglejmo si življenje in mišljenje tega plemenitega moža, ki mu je bila življenjska naloga širjenje in udejstvovanje — idealizma.

Platon se je rodil leta 427. pr. Kr. Ker je bil plemiškega rodu, so mu bila vsa vzgojna sredstva tedanjega časa na razpolago. Bil je aristokrat ne samo po rojstvu, ampak tudi po duhu in srcu in je bil nasprotnik razuzdane atenske demokracije. Že v mladosti se je ukvarjal z matematiko in z modroslovnimi vprašanji: Odkod je svet in človek? Čemu živimo? Kakšno naj bo naše življenje? V dvajsetem letu svojega življenja se je seznanil s Sokratom in mu je bil osem let, do njegove smrti zvest učenec. Po smrti svojega učitelja je šel na potovanje v Egipt in v spodnjo Italijo, kjer se je seznanil s Pitagorejci. Na teh potih si je razširil obzorje in poglobil svoje znanje. Ko se je vrnil v Atene, je nastopil kot učitelj in pisatelj modroslovja. Kot tak je kmalu zaslovel; sicilski tiran Dionizij starejši, ki je hotel veljati kot zaščitnik znanstvenikov in umetnikov, ga je poklical na svoj dvor v Sirakuze. Toda sicilski vladar ni razumel idealnega moža. Izročil ga je nekemu špartancu in ta ga je prodal v Eginu kot sužnja. Neki Anikeris iz Kirene ga je kupil in oprostil. Nato je Platon v Atenah otvoril modroslovsko in matematično šolo. Na severovzhodni strani Aten ob reki Kefisos je bilo vežbališče (gymnasium), posvečeno atenskemu heroju

Akademios. Podjetni Hiparhos in darežljivi Kimon sta bila dala tu napraviti krasne nasade in sprehajališča ter jih okrasiti z oltarji in kipi. Tu je ustanovil Platon prvo visoko šolo. Pozneje je dal zraven tega parka napraviti svoj vrt in učilnico in to je bila prva znanstvena akademija, po kateri imajo znanstvena društva akademično izobraženih mož in nekatere visoke šole še dandanes svoje ime (n. pr. slikarska akademija, trgovska akademija). Političnega življenja se ni udeleževal, pač pa se je l. 367. odzval vabilu Dionizija mlajšega in prišel zopet na sirakuški dvor, ker je upal, da bo mladega vladarja pridobil za svoje politične ideale; a nada ga je varala. Umrli je pri svojem delu nad 80 let star leta 347.

Svoje modroslovske nazore nam je Platon razvil v svojih mnogoštevilnih spisih — nad 30 — ki imajo obliko dvogovorov (*diálogos*). Pogovor vodi skoro vedno Sokrat; v poznejših dialogih se oblika dvogovora vedno bolj izgublja in se bliža vedno bolj enotnemu predavanju. Najznamenitejši Platonovi dialogi so: *Apologia* — Sokratov zagovor pred sodniki — sijajno opravičilo Sokratovega življenja in delovanja. *Kriton* — obravnava dolžnost pokorščine do državljanskih zakonov. *Faidon* — ganljiv opis Sokratovega razpravljanja o neumrljivosti duše v zadnjih dneh njegovega življenja v ječi. Ta Platonov spis so najbolj brali v starem veku. Ko je stari Kato po Cezarjevi zmagi pri Tapsu (l. 46. pr. Kr.) videl, da so rimski republiki dnevi šteti, se je zaprl v mestu Utiki, bral po kosilu Platonovega Fajdona, nato spal do polnoči ter si potem zasadil meč v srce. *Symposion* (obed), globoko zamišljena razprava o ljubezni, umetniško najpopolnejše delo Platonovo. *Faidros* — o zgovornosti. *Protagoras* — krasen spis o bistvu in pridobivanju kreposti, opozarja na razloček med Sokratovim in sofističnim pojmovanjem kreposti. *Gorgias* razpravlja o pravi modro-

sti, ki je vzvišena nad besedičenje sofistov in retorjev. *Politeia* (država) je ideal aristokratske države, kateri je namen vzgajati državljane h kreposti in s tem k sreči. To pa se da po Platonovem naziranju doseči le, če vladajo modrijani v državi ali pa če vladarji postanejo modrijani; drugače ni zlu v državi ne konca ne kraja. Nasproti tej idealni, utopični državi je opisal Platon v svojem zadnjem delu *Nomoi* (postave) praktično možno državo.

Platon je bil s Sokratom prepričan, da le pravi pojmi o življenju in njegovih vrednotah omogočujajo pravo življenje. Pravih pojmov pa ne podaja ne sofistika in ne retorika, ampak filozofija. Ta uči človeka, kako strniti posameznosti v višje splošne pojme; ta dviga človeka iz čutnega sveta do nadčutnega, iz minljivega do večnega; bistvo in namen Platonove filozofije je: od slučajnih, nepopolnih stvari najti pot do nujnih, večnih pravzorov vsega, kar je na tem vidnem svetu, do — idej. Ideje so predmet našega mišljenja, ideje predmet filozofije. Stvari, ki nas obdajajo na svetu, so spremenljive, minljive, slučajne, nepopolne; ideje teh stvari so nespremenljive, večne, nujne, popolne. Stvari, dostopne našim čutom, vidu, sluhu, tipu, so senca, odsev, odmev, slaba podoba večnih, neskončno lepih, popolnih idej. Ideje (*εἶδος* *idēa*, deblo, *ἰδέω* — vidim) so pravzori, bistvo čutnega sveta. Svet z vsemi svojimi pestrimi pojavi je le begotna, vedno se spreminjajoča slika pravzorov — idej. Ideje bivajo po Platonovem naziranju izven stvari, v drugem nevidnem svetu. Ideje so vzroki posameznih stvari in pojavov, težnje idej meri na to, da se v čutnih pojavih udeležujejo, realizirajo. Filozofsko rečeno: Ideje so metafizične realnosti. Ideja je *realnost*, ker je nekaj (kar v resnici obstoji, v nasprotju z idealnim, kar je le v mislih), ideja je *metafizična* realnost, ker ne biva fizično, kakor n. pr. kamen, svetloba, ampak izven fizičnega sveta — *μετὰ τὰ φυσικά*. Vse, kar nas obdaja, je pojav, odsev in učinek neke gotove ideje. Ne samo konkretni, stvarni pojmi (n. pr. miza,

rastlina, človek) imajo svoje ideje, ampak tudi miselni (abstraktni) pojmi, n. pr. lastnosti, razmerja, dejanja. Vse te ideje so med seboj v nekem gotovem razmerju, nižje so podrejene višjim itd. Vse pa obsega in združuje neka najvišja ideja, *dobrota*. Dobrota je zadnji vzrok vsega, kar je; dobrota je Platonu *božanstvo*. Vse stvari so, v kolikor bivajo, deležne te najvišje ideje. Vseobsežen in pesniško zamišljen je sistem (sestav) Platonovih idej. Narisal ga je v svojih spisih le v glavnih potezah, v posameznostih ga ni izpeljal; namesto logičnih izvajanj se je, kadar je le previsoko došel, zatekel k podobam in pravljam, da je pokazal to, kar je intuitivno čutil, čeprav ni mogel dokazati. Pla-

Devin.

ton je na ta način prvi zamislil nauk o splošnih pojmi, ki igra v zgodovini filozofije do danes svojo vlogo. Veličasten, dvigujoč je ta Platonov sistem, četudi je — zmoten. Napačna je namreč Platonova trditev, da imajo ideje izven stvari svojo realno eksistenco; to zmoto je popravil Platonov učenec Aristoteles, ki je nasproti Platonovemu idealizmu postavil svoj realizem ter učil, da splošni pojmi ne bivajo izven stvari, ampak — v stvareh.

Človeška duša — meni Platon — je prišla iz nadzemskega sveta v fizično telo — za kazen, ker se je v svojem prvem breztelesnem bivanju pregrešila. Ko vidi na zemlji razne predmete, se spomni idej, ki jih je gledala v prejšnjem svetu (*ἀνάμνησις ἀναμνήσκω* — spomnim. Če je duša zdru-

žena s telesom — živi čisto in pravično, se vrne po človekovi smrti nazaj, odkoder je prišla; če ni živela prav, mora za pokoro še v druga človeška in živalska telesa. Ta nauk o preseljevanju duš je dobil Platon od Pitagorejcev. Pitagoras (r. okoli l. 580.) je trdil, da je živel prvič kot trojanski junak Euforbos in da je videl svoj ščit, ki ga je bil Menelaj vzel padlemu Euforbu in ga obesil v Herinem svetišču v Mikenah. Platon je bil prepričan o nesmrtnosti duše. Njeno bistvo je duhovna narava, razum (*λογιστικόν, νοῦς*), ta je božanskega izvora in neumrjoč; ko se ta združi s telesom, se razumu pridruži še čustvenost (*θυμός, θυμοειδές*) in hotnost (*ἐπιθυμητικόν, ἐπιθυμία* — želja). Kako se dajo ti trije deli človeške duše spraviti v soglasje z enotnostjo človeške zavesti (jaz sem ravno isti, ki mislim, ki se radujem in ki hočem; te tri strani naše duševnosti so v nerazdružljivi edinosti med seboj), o tem Platon ni razmišljal. Ker je prava domovina naše duše v nadčutnem svetu, je človekova naloga na svetu, otrepati se čutnosti in telesnega uživanja. Duša je v telesu kakor ujetnica v ječi ali v grobu; naša naloga je, dušo oprostiti čutnega življenja, jo z zatajevanjem, zmernostjo, s čednostjo in znanostjo pripravljati za njen večni cilj. Ta Platonov nauk o krotitvi telesa je bil kaj malo v soglasju z grškim življenjem, v katerem je negovanje (kult) telesa igralo tako odlično vlogo.

Človekova sreča obstoji v njegovi npravični popolnosti, v kreposti; ta človeka dviga nad žival in mu zagotavlja pravo svobodo. Zato vidi Platon tudi nalogo in namen države predvsem v tem, da država ljudstvo vzgaja h kreposti. Podlaga prave kreposti pa je pravo spoznanje o stvareh, to je filozofija. Zato morajo v državi vladati modri jani. Ustava Platonove države je absolutna aristokracija, vlada najboljših, najbolj izobraženih. Drugi stan Platonove države so vojaški, čuvaji družabnega reda (*φύλακες, ἐπίκουροι*); tretji stan pa tvori ljudska masa poljedelcev in obrtnikov, stan pridobivanja in pro-

dukcije (*φιλοζωήματων*). Podobno so se v srednjem veku delili stanovi (Lehr-Stand, Wehr-Stand in Nähr-Stand). Te tri stanove v svoji državi primerja Platon trem delom človeške duše: prvi stan, filozofična vlada, ima isto vlogo kakor razum v človeški duši: oba vodita in vladata (*λογιστικόν, ἡγεμονικόν*), drugi stan, vojaški, stan poguma, je v službi prvega, da ohranja red in življenje v državi; tako tvori čustvenost (*θυμοειδές, θυμός* — srčnost, čustvo) v duši močne vzvode človeškega udejstvovanja: »Lust und Liebe sind die Fittiche zu großen Taten«, močna čustva, veselje, navdušenost, pogum ti pripomorejo do uspehov, ki bi jih nikoli ne bil pričakoval. Voditi pa jih mora razum, kakor mora vladati v Platonovi državi modra, razumna vlada filozofov nad ostalima dvema stanovoma. Tako je treba umevati tudi svet filozofa Spinoza (1632—1677): Nec ridere nec lacrimari, sed intelligere! Ne ravnaj pod vtiskom pretiranega čustva, ampak vprašaj razum. In tako nas uči tudi Gregorčičev »Samostanski vratar«:

To bode edino ti prava prostost,
Če imaš počutke v oblasti,
To bode najvišja modrost in krepost:
Brzdati in vladati strasti.

Tretji stan, poljedelci in obrtniki, skrbe za materialni obstoj Platonove države, kakor skrbi človekovo hotenje (*ἐπιθυμητικόν*) za njegov telesni obstoj; kakor poželenje po jedi in pijači in razna hotna gibanja, ki urejajo razmerje telesa do njegove okolice in mu tako zagotavljajo bitek (eksistenco).

Pri človeku in v državi naj razum vlada in vodi cel organizem. Država mora pred vsem skrbeti, da ima vedno dovolj sposobnih mož za vladanje; šele ko so se v dolgoletni poskušnji skazali kot sposobni za vladarje, pridejo v 50. letu v vladni stan. Da more država vršiti svojo nalogo, sme posezati tudi v družinske in imovinske razmere svojih podanikov. Da, Platon je celo mnenja, da je zasebna last zlo v državi; zato zahteva, da bodi v državi vse skupno. Tako je Platonova zamišljena država prva socialistična država. Tako tudi

današnji socialni demokratje zahtevajo, naj vsa delavna in denarna sredstva upravlja in oddaja država, ne pa posamezni tovarnarji kapitalisti, v katerih rokah se steka ogromen kapital (n. pr. ameriški kapitalisti Rockefeller, Morgan, Carnegie). Država mora nadzirati tudi vero in umetnost, vse mora služiti kraljici filozofiji. V zadnjem filozofsko-političnem delu, v »postavah«, je Platon prikrojil svoj državni ideal po praktično izpeljivih zahtevah.

Vzvišen nad navadno vsakdanjostjo in spremenljivimi dogodki povprečnega življenja je Platon z olimpskih višav svoje filozofije štirideset let učil v svoji akademiji. Po njegovi smrti je »stara akademija« uspevala pod vodstvom njegovega nečaka Spevsipa, za njim je vodil to filozofsko šolo Ksenokrates iz Halkedona. Najslavnejši učenec te šole je bil univerzalni Aristoteles, ki je deloma v nasprotju s svojim velikim učiteljem ustanovil svojo lastno filozofsko šolo in strujo. O tem možu bomo o priliki obširneje govorili.

Iz Platonove in Pitagorove šole se je v 3. stoletju po Kr. razvila novo-platonska šola, ki jo je ustanovil Plotinos (r. v Liko-polis v Egiptu l. 204. po Kr.) v Atenah. Ta šola se je bavila pred vsem z razlaganjem Platonovih in Aristotelovih spisov, znamenit je v tem oziru Porfirius (r. l. 232. v Tiru). Sledove novoplatonskih nauk najdemo n. pr. pri slavnem škofu in učeniku sv. Avguštinu (353—430). Zadnji predstavnik stare filozofije pa je zadnji Rimljan Anicius Manlius Severinus Boethius, ki ga je dal sumnjičavi Teodorik usmrtiti. Dasi Boethius na zunaj ni bil kristjan, nam njegovo delo »de consolatione philosophiae« (o tolažbi filozofije) kaže vso naravno plemenitost duše, ki je po naravi krščanska.

Tudi Platonov nauk ni brez zmot; a v enem se Platon ni motil, namreč v tem ne, da je človekova prava domovina v nekem drugem, nadčutnem svetu in da je zato prva človekova naloga v življenju skrb za dušo.

MILO.

FR. PENGOV.

Med predmeti, ki so za kulturnega človeka v sedanjem času skoro neobhodno potrebni, nahajamo tudi mnogo takih, ki so bili celo najbolj izobraženim narodom starega veka neznani. Marsikak predmet so naši predniki rabili še v zelo skromni obliki, a napredujoči kemiji in tehniki se je posrečilo, dati jim popolnejšo obliko.

Eden najlepših zgledov za to nam nudi snov, ki ji pravimo »m i l o« v najbolj splošnem pomenu besede. Zakaj mila ne rabimo samo pri pranju, ampak čistimo z njim tudi svojo kožo, ozir. ji skušamo dati prijetno gladčino in voljnost s toaletnimi mili; lekarnarji imajo v zalogi velike množine »medicinskih mil«, ki nosijo v sebi razna zdravila in razkužila. Lizol (lysol), ki se rabi vedno bolj kot desinfekcijsko sredstvo, ni prav za prav nič drugega nego milo, v katerem so emulgirana katranova olja z antiseptičnimi (razkuževalnimi) last-

nostmi. Tudi znani rdečkasti »kalodont« iz Sargove tovarne v Liesingu pri Dunaju lahko prištevamo k medicinskim milom; obstoji pa iz najboljše vrste mila, ki je pomešano z glicerinom, krednim praškom in eteričnimi (hlipnimi) olji. Kako obširen je pojem »milo«, razvidiš še iz nadaljnjih zgledov: pomešano z olji ali z vazelino služi kot mazivo; litograf (kamenopisec) rabi tinto, ki ima v sebi milo; kovinska mila, kakor aluminijevo, manganovo, cinkovo, svinčeno in bakreno milo rabijo v barvarstvu; smolnata mila v papirnicah, da izdelujejo z njihovo pomočjo transparenten (prosojen) papir, ki je danes za embalažo (zavijanje) tako zelo priljubljen.

Če te vprašam po surovinah, iz katerih se dela milo, mi boš kot gledavec svetovne vojske precej moško odgovoril: Treba je maščobe in pa sode ali pa pepelike.

Vendar pa naj ti precej povem, da se

niti pepelika, to je oglenčevokisli kalij, niti soda ali oglenčevokisli natron ne dasta naravnost (direktno) porabiti v milarstvu. Oba namreč ne učinkujeta na tolšče, ki so vendar glavna snov za milo. Zato moramo oglenčevokisle alkalije spremeniti najprej v jedke alkalije, torej v jedki kalij, ozir. v jedki natron; to se zgodi na sledeči način, če ne damo prednosti elektrolitičnemu proizvodnji redkih alkalijev, ki je omogočeno izza nekoliko let.

Dobro ti je znano, dragi moj, da razpade po svetu tako močno razširjeni apnenec pri kuhanju (razžarevanju) v oglenčevo kislino in pa v žgano, močno jedko apno. Čisto pri roki je misel, da naj bi spreminjali po enakem potu tudi oglenčevokisli kalij v jedki kalij in oglenčevokisli natrij v jedki natron; pa v praksi ta misel ni izpeljiva. Vzrok temu je silno enostaven: obe ti spojini sta namreč popolnoma trdni pred ognjem, torej preneseta žar zakurjene peči, ne da bi razpali v svoje sestavine, v oglenčevo kislino in v jedki kalij ozir. jedki natron.

V nasprotju z apnencem, ki se v vodi ne raztopi, pa se i pepelika i soda topita v vodi. Ako natresemo v njuni raztopini žgane, jedkega apna, potegne to njuno oglenčevo kislino nase ter se spoji z njo v hladu zopet v oglenčevokislo apno, torej v isto spojino, iz katere je bil svoj čas nastal v apnenici.

Ker je oglenčevokislo apno v vodi popolnoma neraztopno, zato lahko sedaj odlijemo tekočino, ki stoji nad njim. Ta tekočina nima več v sebi oglenčeve kisline, saj si jo je bilo pridružilo apno; pač pa je notri, če smo bili v tekočini raztopili oglenčevokislega kalija, le še jedki kalij, če pa smo bili za raztopino rabili sodo, le še jedki natron. Naslednje enačbe nam predočujejo proces prav na kratko:

Oglenčevokisli kalij + jedko apno = jedki kalij + oglenčevokislo apno

ali

oglenčevokisli natron + jedko apno = jedki natron + oglenčevokislo apno.

Na ta način so pridobivali milarji od pradednih časov jedke luge. Ako kuhamo z njimi tolšče, o katerih vendar veš, da so tolščenokisli glicerini, tolšče tega ravnanja ne preneso, ampak se izpremene v smislu sledečih enačb:

tolščenokisli glicerini (tolšča) + jedki kalij = tolščenokisli kalij (mazavo milo) + glicerini

oziroma

tolščenokisli glicerini (tolšča) + jedki natron = tolščenokisli natron (trdo milo) + glicerini.

Ni nam znano, katero ljudstvo je iznašlo izdelovanje mila. Že Plinij starejši pripoveduje, da so ga potrebovali Galci, da so z njim barvali lase rdeče; nekateri mislijo, da so bili Feničani v Afriki iznajditelji mila. Kot čistilno sredstvo najdemo milo šele v 2. stoletju po Kristovem rojstvu, a tudi takrat je veljalo še mnogo bolj kot medikament (zdravilo) nego kot čistilo. Vemo tudi, da je imelo mesto Marseille (Marsej) na Francoskem že okoli l. 1000. cvetočo milarstvo, ki ji je pognala resnobna konkurenca (tekmovanje) šele v 15. stoletju v benečanskih tvornicah; od takrat naprej pa se je razširila ta umetnost po vesoljnem svetu.

Ker niso imeli poprej o kemičnih postopkih, ki porajajo milo iz tolšče, nobenega pojma, zato je ostala ta fabrikacija popolnoma empirična (skušenijska) obrt, večinoma domača in v malem obsegu. Šele francoski kemik Mihael Evgen Chevreul (Ševré l. 1786.—1889.) je spoznal v začetku preteklega stoletja naravo tolšč, namreč njihovo sestavo iz tolščnih kislin in glicerina. S tem je posvetilo jasno solnce v milarstvo. Ko je pa še Nikolaj Leblanc (1742—1806) iznašel l. 1791. način za izdelovanje umetne sode, ki je v primeri z drago pepeliko zelo poceni, in na ta način podal tej industriji prevažno surovino, šele tedaj se je začelo ono proizvodnjo mila v velikanski množini, ki daje možnost tudi najbolj revnim, da si je oskrbe. Na Angleškem, kjer so se prvi oprijeli Leblancove metode za proizvodnjo sode, se je tudi milarstvo velebno razvila najprej; postala je

veja kemične veleindustrije, zgrajena na znanstveno podlago Chevreulovih raziskavanj. Nadaljnji napredek v milarstvu je bila vpeljava olja iz sadežev oljnatih palm, kokosove palme in drugih rastlinskih tolšč in mastnih olj v to obrt.

Dočim so mogli v starih časih rabiti v milarstvu kot tolšče edinole živalski loj in oljkovo olje, kar je seveda dajalo tej obrti neko gotovo stalnost, so pa prihajale vsled razširjevanja trgovine na dan tudi vedno nove tolšče in olja, ki so jih uvažali iz vseh delov sveta; z njimi je treba seveda postopati drugače, nego s starimi surovinami in nekdanji proizvajalci mila so morali mnogo misliti, če so hoteli še obstati poleg pridnega, po napredku koprnečega soseda. Nekoč je trdil nekdo, da prihajajo vse nesreče od potovanja. Razvoj milarstva nas zopet spomni na te besede, ki bi se pa pravilneje utegnile glasiti: Ves napredek je iz potovanja. Kajti s tem naziranjem se vendar ne moremo sprijazniti, da bi bil obstoj vsake smeti prejšnjih stoletij za nas posebna sreča.

Tudi mnoge industrije dajejo danes tolščo kot postranski proizvod. Tak je posebno kostna tolšča. Imamo velike obrti, ki predelujejo kosti v klej, v fosfor, v kostno moko, kostno oglje itd. Za vse te industrije je kostna tolšča večinoma brez pomena, zato jo raje preje ekstrahirajo (izvlečejo) iz kosti, preden jih porabijo v svoje svrhe. V prejšnjih časih so kosti močno prekuhali in tolšča je splavala slednjič na površje vode. Toda uspeh tega ravnanja je bil precej nepopoln. Danes ravnaajo drugače; kosti najprej primerno zdrobe, nato pa jih ekstrahirajo v pripravnih aparatih (posodah) z bencinom, ki vendar tolšče krasno raztaplja. Bencinu oddajo kosti rade volje vso svojo tolščno zalogo, ki znaša skoro 10 odstotkov.

Velika je razlika v uspehu, če razmimo tolšče z jedkim kalijem ali pa jedkim natronom; kakor smo razvideli že iz enačb, so kalijeva mila »mazava mila«, ki ostanejo mehka, natronova mila pa so trda.

Za napravo mazavih mil uporabljajo

kolikor mogoče cena olja, n. pr. ribje olje, konopljeno in laneno olje, od l. 1910. tudi olje soja-boba ter jih kuhajo v železnem kotlu obenem s kalijevim lugom. Kadar lug polagoma opravi svoje delo, nastane v kotlu prosojna, sirupasta masa, milovi klej, in s tem je v bistvu mazavo milo že narejeno. Obstoji torej iz tolščnokislega kalija, ki predstavlja pravo milo, temu je pa primešan še glicerol iz tolšče in voda iz kalijevega luga. Še gorki milovi klej napolnijo v sode, kjer se strdi v mazavo milo. V domači hiši uporabljamo to milo za pranje perila in čiščenje lesenega poda, velikanske množine pa potrebujeata volnena in svilna industrija.

Ortler in Königspitze.

Seveda se na ta način narejeno milo nikoli ne posuši na zraku, ostane torej vedno mehko. Lahko ga tudi še »napolnimo«, to je pridenemo mu lahko raznih primesi, ne da bi se mu kaj poznalo. Tako lahko sprejme velike množine vodnega stekla, t. j. kremenovokislega natrona, pa tudi raztopine žveplenokislega kalija in druge dodatke. Dobrota mila se s tem prav nič ne poveča, ampak na ljubo večji množini še poslabša (»sleparsko milo«), in ker so razni primeski sami na sebi še cenejši nego milo samo, zato prodajajo taka »napolnjena mila« izredno poceni.

Preden so iznašli sodo, je imel milar na razpolago edinole pepeliko, zato je mogel v starih časih izdelovati neposredno samo mehka mazava mila. Kmalu pa so prišli na

to, da nastane, če se pridene milovemu kleju kuhinjske soli, velika izpremembra. Vsled soljenja se izloči iz kleja neka tekočina, t. zv. spodnji lug, ki so ga spustili proč, milni klej pa, ki ima sedaj mnogo manj vode v sebi, pa preide v polutrdno snov, ki se pri ohlajenju popolnoma strdi. Koliko razboritih (inteligentnih) milarjev prejšnjih stoletij si je nemara ubijalo glavo nad tem, kaj bi pač utegnil biti vzrok, da ima kuhinjska sol tako čudno moč!

Danes vemo, da je vzrok te izpremembe ta, da učinkuje kuhinjska sol, torej klorov natrij, na milo, to je tolščnokisli kalij na tak način, da se tvori vsled dvojne preosnove klorov kalij in tolščnokisli natron.

Tolščnokisli kalij (mazavo milo) + klorov natrij (kuhinjska sol) = tolščnokisli natron (trdo milo) + klorov kalij.

Tolščnokisli natron ne more spajati vse vode, ki je bila v lugu. Zato se ta izloči kot spodnji lug, ki ima v sebi raztopljen tudi glicerin in pa klorov kalij; ti dve snovi torej odstranijo in porabijo za pridobivanje glicerina. Če enkratno soljenje ne zadoštuje, da bi bilo milo dovolj trdo, pa, znova sole in kuhajo. Tako nastane napol tekoče »milno jedro«, ki ga vlijejo v hladnih kletih v velike lesene ali železne kalupe (model) in puste, da se strdi v čoke. Te razrežejo z žico v plošče in podolgaste kose in prodajajo pod imenom »jedrnat milo«, ki je sive do rjavkaste barve, ki je vsled raznih nečistoč večkrat tudi marmorirano, to je, kaže marmorju podobne risbe. Ker je pa to marmoriranje mnogim kupcem povšeči, marmorirajo tvorničarji milo tudi umetno s tem, da primešavajo lugu različnih barvil, rdeče glinice, rjavega manganova, ultramarina, črnih barv itd. To jedrnato milo rabimo večinoma, kadar peremo.

Iz zelo čistega jedrnatega mila izdelujejo toaletna mila za človekovo uporabo. Jedrnato milo stržejo, mešajo ostržke z raznimi dišavami (parfumi) in barvami in jih stiskajo v znane priročne oblike

z napisi. Imena dobivajo mila po vonjavah: rožno, mandljevo, vijolično milo itd.

Ker se izsoljevanje nikoli popolnoma ne posreči, zato imajo ta mila še vedno nekoliko tolščnokislega kalija v sebi, torej mila, ki se ne strdi, in ravno ta ostanek da toaletnim milom znano priljubljeno voljnost. 100 delov loja da, na ta način predelan, kakih 160 delov jedrnatega mila.

Dandanes pa izdelujejo večino natronovega mila tako, da kuhajo tolšče takoj z natronovim lugom, ki se zlahka dobi, odkar imamo sodo; to postopanje da trda mila neposredno.

Pa tudi natronova mila lahko polnimo. Ako namreč tukaj dobljeni milni klej naknadno še dalje časa vremo z vodo, potem se tudi strdi, a ne da bi se izločil iz njega spodnji lug. Takim milom pravimo klejnata mila ter imajo do 50 odstotkov vode. Prav močno napolnjena natronova mila pa se dajo izdelovati le s pomočjo olja iz kokosovih orehov.

V vročih (tropskih) pokrajinah, kjer raste mnogo kokosovih palm, sušijo sadno meso, ki se nahaja pod koščenotrdno lupino kokosovih orehov in jo pošiljajo v Evropo pod imenom »kopra«. Tukaj pridobivajo s stiskanjem do 68 odstotkov sadne teže tolšče, ki se topi šele pri 21° C, je torej pri navadni toplini precej gosta; zato ji pravimo kokosovo maslo.

Iz olja kokosovih orehov izdelujejo tudi z uspehom nadomestilo (surogat) za surovo maslo. V raztaljeno olje napeljejo napete pare in tako odstranijo iz njega lahko hlapljive snovi. Obenem godljajo olje tudi z nekoliko sodine raztopine; vsled tega pridejo proste tolščne kisline (ki delajo vse tolšče žarke) v obliki tolščnokislega natrona v sodino raztopino. Ako zdaj posnamemo raztopljeno olje, tedaj se strdi podobno presnemu maslu, zgubi vsak žaltavi okus in je izvrsten material za rastlinskomasleno margarino.

Kokosovega olja samega ne predelavajo v milo, ker dobi neprijeten vonj; raje vzamejo 1 del kokosovega olja, 2 dela palmovega olja in pač tudi nekoliko loja.

Palmovo olje izvira od oljnate palme, ki se je nahaja mnogo ob zapadni obali Afrike in v Srednji Ameriki. Olje se nahaja v sadeževem mesu, pa tudi v semenu v veliki množini. Sadno meso prekuhavajo navadno domačini sami, da dobijo tolščo iz njega, seme, silno trda palmova jedra (pečke) pa iztiskajo šele v Evropi. Ta dado kakih 40 odstotkov svoje teže olja, kar pa pri stiskanju preostane, so palmove tropine, ki so izvrstna krma posebno za molzno govedo.

Kokosovo olje se izredno rado razmili in prenaša to svojo lastnost tudi na svoje zmesi z drugimi tolščami. Ako segrejemo tako zmes z močnim natronovim lugom, ki smo mu pridejali še nekoliko kuhinjske soli, le do kakih 40° C in neprestano mešamo, nastopi že popolno razmilenje; čim se masa ohladi, je trdo milo že gotovo. Kokosovo olje ima namreč ravno to lastnost, da se nato vsa tekočina brez ovire strdi. Ker pa je to milo vklenilo vase vso vodo uporabljenega luga, zato dobimo iz 100 delov oljnate zmesi 300 do 600 delov mila, to je dva- do štirikrat toliko, kakor pa da loj jedrnatega mila. Goljufijam so tu odprta vrata na stežaj; tovarnar lahko nabaše v jedro najrazličnejših tujih primesi, kakor se mu ravno poljubi. Zato tudi znaša izraba ali dohodek takih napolnjenih mil od 250 do 1600%, to se pravi iz 100 kg surovine se da narediti do 1600 kg mila s pomočjo vode, lojevca (rudnina), vodnega stekla, moke, glin itd. Res, da lahko prodaja tvorničar tako blago po zelo nizki ceni; ker pa nobenemu tovarnarju ne pride na misel, da bi ponujal ljudem to blago pod pravim imenom, zato tako ravnanje ni nič drugega nego ponarejanje in sleparstvo, ki izkorišča nevednost ljudstva, da ga oškoduje. Tudi transparentno ali glicerino milo je narejeno iz kokosovega mila; pridejanega je le še nekaj vinskega cveta in glicerina.

Večkrat slišimo tudi o smolnih milih. Iz same smole — kot taka služi v prvi vrsti kolofonij — se pač ne da izdelati milo, ki bi bilo porabno v navadnem živ-

ljenju, pač pa je neka raztopina, ki jo dobivajo s kuhanjem smole z natronovim lugom, znana v papirničarstvu kot lepilno sredstvo. Kadar izdelujemo milo iz loja ali palmovega olja, moremo med fabrikacijo primešati vrelemu milnemu kleju do polovice uporabljene tolšče smole; natronov lug jo s tolščo vred raztopi, in zelo uporabno, pa tudi zelo ceno smolno milo je gotovo. —

Ako torej kuhamo loj ali podobne tolšče in olje s kalijevim ali natronovim lugom, dobimo prava mila. Vemo pa, da se nahaja poleg imenovanih dveh še več drugih alkalijev, torej sledi iz tega, da se mora nahajati poleg kalijevega in natrijevega mila še več drugih spojin iz tolščnih kislin in alkalijev.

Najprej pride v poštev v kemičnem oziru najmočnejši alkalij, ki ga sploh poznamo, namreč žgano apno. In res imamo, kakor nam pove teorija že naprej, tudi tolščnokislo apno. To je v vodi popolnoma neraztopno, leži v njej mrtvo kot katerikoli drug neraztopen prah in taka voda ni milnica v navadnem pomenu besede, ker sploh ne dela nobenih pen.

Tolščnokislo apno nam hodi v domačem življenju celo večkrat na pot. Kadarkoli se nam ponudi prilika, da se naredi, takoj se izloči vsled svoje neraztopnosti iz tekočine. Ako denemo milo, torej tolščnokisli natron ali tolščnokisli kalij v navadno vodo, nastane vsled tega takoj tudi nekoliko tolščnokislega apna. Vsaka voda, izvzemši seveda destilirano (prekapano), ima namreč v sebi nekoliko apna, kot je splošno znano. Kadar se torej umivaš ali kadar pereš z navadno vodo, vselej se tvori tudi nekaj tolščnokislega apna in tista množina tolščne kisline, ki jo prisepaja, je za tvoje namene izgubljena. Čim več apna ima torej voda, toliko več mila gre v izgubo. Kajti šele potem, ko je vse apno v vodi vezano kot tolščnokislo apno, more spreminjati tvoje milo vodo v milnico, povzročiti penjenje vode in dati vodi tiste čistilne lastnosti, ki jih pričakuješ od nje.

Zato razločujemo v navadnem življenju mehko in trdo vodo. Mehke vode, n. pr.

rečnice, imajo malo apna; zato dajo že s trohico mila pene, dočim trde vode, apna bogati gorski vrelci, porabijo najprej znaten del mila za tvorbo tolsčnokislega apna, preden se penijo. V velikih pralnicah pridevajo vsled tega vodi nekoliko sode, preden rabijo vodo. Soda namreč izloči apno kot oglenčevokislo apno, ki ne more več vplivati na milo in ga uničevati. Vsled tega potem ne trpe nobene izgube pri milu. Pri zelo trdi, apnenasti vodi prihranijo na ta način do 20 odstotkov mila in še več.

V novejšem času prodajajo pod najrazličnejšimi imeni tudi razne pralne ali milne praške. V njih sta kot glavni sestavini: kalcinirana soda (soda brez vode), zraven pa več ali manj natronovega mila; pa tudi nekoliko kalijevega mila utegne biti primešanega zato, da se milnica lepše peni.

Ravno pri teh milnih praških je posebno lahko primešati preparatu še raznih snovi, ki čistijo in pero bolj po kemičnem potu. To so snovi, ki imajo v sebi mnogo kislega, a le v rahli zvezi, tako da ga z lahkoto oddajajo; taki kemični spojini sta n. pr. natrijev superoksid in natrijev perborat. Posebno zadnji je priporočljiv, ker na perilo prav nič kvarno ne vpliva.

Vsem znano pralno sredstvo je klorovo apno, pri katerem moraš pa biti, perica, silno previdna. To apno se namreč topi v vodi precej nerado; prav lahko ti obleži med pranjem kako njegovo zrnice med perilom. In posledica? Klorovo apno mirno razjeda dobro tkanino in čez nekaj časa je na onem mestu — luknja. Bolj varen je Žavélov lug (Eau de Javelle) za pranje; pa tudi tu moraš biti, gospodinja, pozorna, da skrbno izpereš vsako sled tega luga iz perila, da se ne vsuši v njem in ga ne pokonča.

Za odstranjevanje madežev iz obleke je slehernemu dobro znan bencin. Kakor je izvrstno sredstvo v to svrhu, vendar ključem glasno vsem: Cave canem! (Boj se psa! Taki napisi so bili na pragovih rimskih hiš, kjer je bil priklenjen čuvaj.) Pozor

pred bencinom, ker je strahotno nevaren, če se mu približaš z lučjo. Imej opraviti z njim samo podnevu, to ti bodi prvo pravilo. V novejšem času rabijo mesto bencina raje njegovo nadomestilo benciniform. Ta je spojina klora in ogljena in ima v kemiji ime tetraklorov oglenec; madeže dobro odstranja, a se ne vname.

Spojine tolsčnih kislin, ki so v milih z apnom, so, kot smo slišali, za pranje brez koristi, da, naravnost škodljive. Vse drugače se pa zasuče stvar, ako vzamemo kot alkalij n. pr. svinčeni okis in kuhamo tolsčo z njim namesto z jedkim apnom. V tem slučaju se napravi tolsčnokisli svinec, torej nekako svinčeno milo, in ta spojina ni čisto nič drugega kot znani obliž. Obliži so namreč snovi, ki so sprijemljivejšje in trše od mazil, pa se kakor ta rabijo kot vnanja zdravila. Rabimo lahko čisto svinčeno milo, ali pa mu damo z raznimi dodatki drugačne lastnosti. Tako je nemški lepki obliž večinoma na platno namazana zmes iz: 500 delov svinčenega mila, segretega na 60 do 80° C, 50 delov raztaljene damarjeve smole in kolofonije ter 5 delov terpentina.

Popolnoma druga reč pa je, da tudi to omenim mimogrede, angleški lepki obliž. Dobimo ga tako, da prevlečemo v okviru napet tafet s pomočjo čopiča večkrat z raztopino najboljšega kleja v razredčenem vinskem cvetu toliko časa, da se slednjič poskušnja, ki smo jo poslinili, dobro prilepi na roko. Z raztopino bencoeve smole ali podobno snovjo ga še nekoliko parfimiramo.

Imeli bi odgovoriti še na vprašanje: Kako pa pravzaprav deluje milo pri umivanju? — Jasno rešeno to vprašanje še do danes ni. Vemo pa iz skušnje, da ima milo v veliki meri lastnost »emulgiranja«, to je, da porazdeljuje tolsče in druge snovi v pre drobne delce. Milo torej ločeva tolsčo z naše kože, ne da bi jo izpremenilo kemično in s tem je njeno čistilno delo dovolj pojasnjeno.

Koristno in potrebno blago je milo; da li je pa, kakor se je izrekel slavni Liebig,

v resnici tudi merilo za kulturo kakega naroda v smislu, da je kultura toliko višja, omika toliko večja, čim več mila porabi, o tem bi se lahko pričkali. Čim več denarja ima človek in čim gladkejšo kožo hoče imeti, toliko več toaletnega mila mora po-

rabiti, to priznamo; da bi bila pa uporaba mila tudi merilo za večjo srčno izobrazbo, tega si ne bo upal trditi kar tja v en dan, kdor je gledal svetovno vojsko.

Glavni vir: Prof. Lassar-Cohn, Chemie im täglichen Leben, 8. izd.

MATI.

IV. PREGELJ.

Mati je bedela ob otroku, ki je bil bolan in je trepetal v pregroznom strahu. Otrok je vzdikljal, sunkoma, krčevito. Gledal je v mrzličnih sanjah obraze, ki jim ni imena, videl je bitja iz pravljičnih močadi in dremotnega somraka: škrate z zelenimi lici, kače z žabjimi glavami, ploščate in kronane, divjo ženo z glinasto poltjo in železnimi zobmi in krvavca z gnusnimi slinastimi očmi. Kakor dvoje grdih, mastnih, škrlatnih pijavk, lezejo iz krmežljivih očesnic in ležijo na odurnem polipskem obrazu.

Mati je božala otroku razvneto lice in z mehko roko mu je gladila trepetajoče prstke in odganjala grozote sanj izpred trudne, do smrti izbegane dušice. Tako je govorila:

»Kje pa so škrti? Hahaha. Cek, cek! Ali jih niso mar požrle kačice? In potem je divja žena pohrustala kačice: cvrk, cvrk! In potem je krvavec divjo ženo v mrežo ujel in na meh odr! hrr, hrr... Potem pa je lep in mogočen angel krvavca za krake popadel pa v veliko brezno treščil: bimf, bumf!« Otrok se je nasmehnil, mati je pravila: »Tak le angel! Meniš li, da je velik? Kajpak! Čisto majhen je, pravi otročiček v lepi zlati srajčki, lepo

počesan, kakor se to spodobi služabnikom nebeškim. Samo rok nima. Čemu mu bodo, ker ima perotnice. Pomisli, lepe svetle perotnice ima mesto rok. Nekdaj so imeli tudi ljudje peroti mesto rok. Tedaj jim ni bilo treba ne delati ne truditi se. Veseli so utripali s perotnicami, kakor pestri metuljčki in drobne ptičke. Ko pa so grešili, jim je Bog vzel peroti in jim dal roke, trde, okorne, krivične, ki kradejo in ubijajo. Toda vsi ljudje niso hudobni in ti sklepajo svoje roke v molitev, tako-le, kakor bi hoteli posnemati plahutanje peroti nebeških angelov.« Dete je zahrepenelo:

»Mamica, hočem peroti!«

In čez kratek hip je zarajalo dete:

»Mamica, imam peroti!«

Tedaj je mati videla, da ima dete v resnici peroti in da jih je razprostrlo in se dvignilo. Ko pa je pogledala ostreje, je videla, da je jutro in da je pomladnje lepo in da je mogočen vonj cvetoče lipe pred oknom in da je čudovito glasno ptičic v vejah in da je v vsem tem neskončnem zdravju in veselju edino le njeno dete nemo, blede, mrzlo, mrtvo.

Mati je sklenila roke, zajokala in začela moliti...

KOZMIŠKE PESMI.

IV.

Věřte, že také hvězdičky
mnoho, ba mnoho bolí,
každá si s námi nařiká
slzavé na oudolí.

Mají svou drsnou lopotu,¹
točí se,² běží, svítí,
stotisíc mil vám přeběhnou
pro kousek živobyťi.

Do únavy³ se lopotí,
trýzní⁴ svá zlatá těla,
kosmický prach si stírají
se vznešeného čela.

¹ trdo delo. — ² točijo se. — ³ do utrujenosti. — ⁴ trpínčijo.

V.

Po nebi hvězdíc je rozseto,
lesem jak zvonců vřesných,
dech času je měrně¹ provádí
v jásavých² kruzích plesných.

Vidíme plesu jenom cíp³ —
zkoumej⁴ a čítej sebe líp,⁵
mistře v početním cviku,⁶
nespočteš tanečnků!

Vesele se Zemí Měsíc jde,
Země zas⁷ v mocném kruhu
se okolo Slunce otáčí
v zářivém planet pruhu.

A i to velké Slunce zas
kolem většího vede nás —
a toto slunce jeho
kde jde? — a kolem čeho?

Mysli se nejvýš — a nad tebou
hvězd jako vřesných zvonců —
a kdybys byl jako Slunce stár,
nedomyšlíš se konců!

Klečím a hledím v nebe lic,
myšlenka letí světům vstříc —
vysoko — převysoko —
a slza vhrkla⁸ v oko.

¹ umerjeno. — ² vriskajoč. — ³ košček,
del. — ⁴ preiskuj. — ⁵ = lépe = bolje. —
⁶ v računski vaji. — ⁷ zopet. — ⁸ padla.

ČESKI ZLOŽIL JAN NERUDA,
PRELOŽIL AL. BENKOVIČ.

IV.

Verujte, da tudi zvezdice
občutijo bolečine,
pač toži vsaka z nami vred
o bedi solzne doline.

Imajo svojih težav dovolj,
tekaje vrte in žare se,
za košček življenja bornega
sto tisoč milj pode se.

Do trudnosti se ubijajo
in mučijo zlata tela,
in kozmiški otirajo prah
z visokega si čela.

V.

Na nebu je zvezd raztreseno,
kot resja zvončkov v lesu,
dih časa jih žene, da sučejo
v veselem se krožnem plesu..

Mi zremo le del plesu brez mej —
zamisli se in boljše šteje,
ti mojster, ki šteti umeješ,
plesalcev ne prešteješ!

Veselo se Mesec z Zemljo vrti,
a Zemlja v velikem krogi
okoli Solнца se suče spet
s planeti v žareči progi.

A to veliko Solnce spet
ima okoli večjega let —
a solnce to, kje žari se,
okoli česa vrti se?

Brez broja je zvezdic nad teboj,
kot v resji se zvončkov maja —
in če bi bil tudi kot Solnce star,
ne seže ti misel do kraja!

Klečim in gledam neba svod,
svetovom misel leti nasprot —
predaleč so nebesa —
solza polzi iz očesa.

VI.

Stárnoucí¹ lidstvo čte ve hvězdách,
jak dědeček ve kronice,
vždyť² čteme tam samou jen minulost,
co bylo, co není snad³ více.⁴

Čtem o nesmírnosti prostory,
a mysl nám trne, žasne,⁵
že papršlek⁶ světla než⁷ sletí k nám,
snad hvězda již zhasla, snad hasne.

Čeho my ještě se dožili!
ba na stará kolena⁸ divy⁹:
nám minulé vidět lze¹⁰ přítomně
a mrtvy zřít jakoby živý!

¹ starati se. — ² saj. — ³ morebiti. —
⁴ več. — ⁵ čudi se. — ⁶ žarek. — ⁷ preden
prileti. — ⁸ leta. — ⁹ čuda. — ¹⁰ je mogoče.

VI.

Starejši ljudje bero iz zvezd
kot dedek v zgodovini,
seveda čitamo tam le to,
kar bilo je v sivi davnini.

O neizmernosti čitamo tam
in zgraža se misel naša,
ugasla je, ali ugaša.
in danes še, kar je bilo!

Oj! Kakšno na stara leta nam
se čudo je zgodilo:
da žive gledamo mrtvece,
in danes še, kar je bilo!

IZ POETIKE.

DR. IV. PREGELJ.

II. Novela.

Balada, romanca in novela so si pravzaprav sestre. Skoraj se bojim razglasiti svoje anarhistično mnenje, da je novela, vsaj prvotna, stara novela pravzaprav bistveno isto kar balada ali romanca, namreč zgodnica, zanimiva, pretresljiva, pa tudi šegava in resna in, kar je posebno treba poudariti, v pesmi in ne v prozi. Seveda je novela hčerka druge dobe kakor pa starosiva balada in aristokratska romanca. Ona je dete srednjeveškega meščanstva, duha malo omejenega, manj patetičnega in heroičnega, kakor pa je duh vitezovanja in modre krvi.

Toda, tempora mutantur! Kaj je dandanes novela? Ne, te novele ne bova prištevala sorodstvu balade in romance. Pač pa premotriva raje malo poti, ki jo je prehodila novela od davna do danes. Noveli sorodno slovstvo imajo že Grki in Rimljani, mične ljubezenske zgodbe, pisane v prozi. Slovstvo srednjega veka pozna poetične novele (pr. Ubogi Henrik!). Klasicizem prave pristne novele v prozi pa je ustvaril Boccaccio v svoji zbirki novel Il Decamerone, ki je postal priljubljen vzornik

pesnikom novel poznejših dob. Te svoje novele je zamislil kakor pripovedke več oseb v dobi desetih dni. (Prim. 1001 noč ali pa Angleža Chaucer (14 st.) —) Znamenite novele je pisal tudi pesnik Don Kihota. Znamenite poetične novele poznejših dob so ustvarili Scott, Byron, Moore, Tennyson, Lamartine, St. Pierre, Wieland itd.

Prozaična novela pa se je razcvetela bohotno v 19. stol., ko se je prebudilo toliko novih slovstev k novemu življenju. Ruski prvi in največji novelist je Turgenev. Sledili so mu Čehov, Gorki i. d. Nemci imajo Storma, G. Kellerja, C. F. Meyer-ja, Heyse-ja i. dr. Slovit francoski novelist je Maupassant, Bourget i. dr.: Divne so novele Dickensove. Izvirne Poe-jeve in Longfellowa. Sloveč novelist je bil Björnson. Vsako slovstvo ima dandanes neskončno novelističnega slovstva. Slovenci imamo gotovo več novel nego romanov, ker je mnog »izvirni roman« pravzaprav le novela. Iz slovanskih slovstev sem bral novele Gjalskega, Kozarca, Šenoe, Svetle, Lugovoja, Vazova, Sienkiewicza, Prusa, Tetmajerja in, da Slovencev ne pozabim, Ciglerja, Jurčiča, Stritarja itd., Finžgarja,

Cankarja itd. doli do P. Bohinjca in čez — do prelepih novel »Jesensko cvetje«, ki jih je spisal slovenski starejši najboljši novelist — Ivan Tavčar. Kaj ne! Povsod imam svoje nazore in tudi to je tak moj nazor. Toda povedati ga je treba, kajti šolske knjige ne povedo, da so novele »V Zali« ali pa »Antonio Gledjevič« vzorne novele. Kaj je prav za prav moderna novela? Moderna novela je kratek roman! Aha! In kratek roman je novela. Sva že tam v slavni zmedi diletantizma, ki po straneh sodi kvaliteto, torej kvantitativno. Ne, moj dragi. Tako ne gre! Kaj mar, ali nič ne veva o nekem Pavlu Heyseju, ki je tudi velik med Edisoni in Newtoni literature in ki je iznašel nekako teorijo novele, in sicer celo malo v nasprotju z Goethejevo. Pavel Heyse je po svoji teoriji tudi pisal in zato ni težko umeti ga. Teorija, katero je iznašel, se zove teorija sokoliča — Falkentheorie. V neki svoji noveli pripoveduje o nekem Federigu, ki je ljubil neko plemkinjo, ki mu pa ni bila naklonjena. Snubeč jo, je zapravljal — slep je, kdor se z b... vkvarja — vse svoje premoženje. Samo ljubljani sokol mu je še ostal. Slučajno pride ljubljena »trdosrčna« na njegov dom. Rad bi jo pogostil. Ker nima pišk, zakolje sokola. Ona izve, kaj je storil. Gane jo njegova ljubezen. Usmili se ga in ga vzame, in ker je bogata, se mu je odslej godilo zelo dobro. Heyse pravi, da mora imeti vsaka prava novela tak nenavaden, nepričakovan razplet. Zgodba mora biti preprosta, samo najbistvenejše mora novela povedati. Slikati časovne raz-

mere ali podrejena dejanja pripovedovati, novela ne sme. To je naloga romana. Pisana mora biti torej novela iz enega kova, zakroženo, strogo epično in zelo zanimivo. Ne boš se motil, če si malo te teorije vzameš na pot med internacionalno novelistiko. Zares. Najboljši novelisti pripovedujejo v noveli zanimivo. Do kolike umetniške višine more dvigniti novelo velik umetnik, pričajo novelisti našega časa z žarko svojo izvirnostjo in frapantno fantazijo in jasno pogojeno realistiko. Gorki nam je predstavil pojem skitalca v svojih novelah, Björnson je narisal svoje domače tipe, Maupassant je naslikal preizrazitih zgodb iz življenja Francozov. Eno je gotovo. Moderna novela ni več samo tvorba fantazije, temveč zahteva psihologičnega poznavanja ljudi in ljudske duše. Kot berilo je zares moderno, salonsko, kratko, neutrudljivo berilo za nervozne ljudi in ljudi s šibko voljo. Povedati Ti pa moram, da se baš v novelah skriva neskončno umazane vsebine in da so žalibog novele nemoralne vsebine tisto berilo, ki ga družba požira največ! Koliko bi se dalo povedati sicer o eni sami dobri noveli, tega Ti sploh povedati ne morem. Za sedaj sem Ti hotel samo to povedati, da je prečudno čudo, kako se vse na svetu razvija, od mode in okusa pa doli do najmanjše pesniške oblike. Kdo ve, kaj bo pomenila beseda balada ali novela po sto letih! To pa je gotovo! Lepota je in bo ostala ista in isti bo ostal izvor in vzor lepote večne — Bog trojedini, Stvarnik!...

ODLOMKI IZ DEL CERKVENIH PISATELJEV.

FR. OMERZA.

Λιδαχή τῶν δώδεκα ἀποστόλων.

(Konec).

13. Πᾶς δὲ προφήτης ἀληθινός, θέλων καθῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, ἄξιός ἐστι τῆς τροφῆς αὐτοῦ. Ὡσαύτως διδάσκαλος ἀληθινός ἐστιν ἄξιος καὶ αὐτὸς ὥσπερ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. Πᾶσαν οὖν ἀπαρχὴν γεννημάτων ληνοῦ καὶ ἄλωνος, βοῶν τε καὶ προβάτων λαβὼν δώσεις τὴν ἀπαρχὴν τοῖς προφήταις· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ ἀρχιερεῖς ὑμῶν. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχητε προφήτην, δότε τοῖς πτωχοῖς. Ἐὰν σιτιαν¹ ποιῆς, τὴν ἀπαρχὴν λαβὼν δὸς κατὰ τὴν ἐντολήν. Ὡσαύτως κεράμιον οἴνου ἢ ἐλαίου ἀνοίξας, τὴν ἀπαρχὴν λαβὼν δὸς τοῖς προφήταις· ἀργυρίου δὲ καὶ ἱματισμοῦ καὶ παντὸς κτήματος λαβὼν τὴν ἀπαρχὴν ὥς ἂν σοι δόξῃ, δὸς κατὰ τὴν ἐντολήν.

14. Κατὰ κυριακὴν δὲ κυρίου συναχθέντες κλάσατε ἄρτον καὶ εὐχαριστήσατε, προσεξομολογησάμενοι² τὰ παραπτώματα ὑμῶν, ὅπως καθαρὰ ἡ θυσία ὑμῶν ᾗ. Πᾶς δὲ ἔχων τὴν ἀμφιβολίαν³ μετὰ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ μὴ συνελθέτω ὑμῖν, ἕως οὗ διαλλαγῶσιν, ἵνα μὴ κοινωθῇ⁴ ἡ θυσία ὑμῶν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ῥηθεῖσα⁵ ὑπὸ κυρίου· Ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ προσφέρειν μοι θυσίαν καθαράν· ὅτι βασιλεὺς μέγας εἰμί, λέγει κύριος, καὶ τὸ ὄνομά μου θανμαστόν ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

15. Χειροτονήσατε οὖν ἑαυτοῖς ἐπισκόπους καὶ διακόνους ἄξιους τοῦ κυρίου, ἀνδρας πρᾶεις καὶ ἀφιλαργύρους καὶ ἀληθεῖς καὶ δεδοκμασμένους· ὑμῖν γὰρ λειτουργοῦσι καὶ αὐτοὶ τὴν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων. Μὴ οὖν ὑπεριδέτε αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ τετιμημένοι ὑμῶν μετὰ τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων. Ἐλέγχετε δὲ ἀλ-

λήλους μὴ ἐν ὀργῇ, ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ ὡς ἔχετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· καὶ παντὶ ἀστοχοῦντι κατὰ τοῦ ἑτέρου μηδεὶς λαλεῖτω μηδὲ παρ' ὑμῶν ἀκουέτω, ἕως οὗ μετανοήσῃ. Τὰς δὲ εὐχὰς ὑμῶν καὶ τὰς ἐλεημοσύνας καὶ πάσας τὰς πράξεις οὕτω ποιήσατε, ὡς ἔχετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

16. Γρηγορεῖτε ὑπὲρ τῆς ζωῆς ὑμῶν· οἱ λύχνοι ὑμῶν μὴ σβεσθήτωσαν, καὶ αἱ ὀσφύες ὑμῶν μὴ ἐκλνέσθωσαν, ἀλλὰ γίνεσθε ἕτοιμοι· οὐ γὰρ οἴδατε τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ κύριος ἡμῶν ἔρχεται. Πυκνῶς δὲ συναχθήσεσθε ζητοῦντες τὰ ἀνέκοντα⁶ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· οὐ γὰρ ὠφελήσει ὑμᾶς ὁ πᾶς χρόνος τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐὰν μὴ ἐν τῷ ἐσχάτῳ καιρῷ τελειωθῆτε. Ἐν γὰρ ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πληθυνθήσονται οἱ ψευδοπροφῆται καὶ οἱ φθορεῖς, καὶ στραφήσονται τὰ πρόβατα εἰς λύκους, καὶ ἡ ἀγάπη στραφήσεται εἰς μῖσος· ἀξαναούσης γὰρ τῆς ἀνομίας μισησουσιν ἀλλήλους καὶ διώξουσιν καὶ παραδώσουσι, καὶ τότε φανήσεται ὁ κοσμοπλανῆς⁷ ὡς υἱὸς θεοῦ καὶ ποιήσει σημεῖα καὶ τέρατα, καὶ ἡ γῆ παραδοθήσεται εἰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ποιήσει ἀθέμιτα, ἃ οὐδέποτε γέγονεν ἐξ αἰῶνος. Τότε ἥξει ἡ κτίσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν πύρωσιν τῆς δοκιμασίας, καὶ σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀπολοῦνται, οἱ δὲ ὑπομείναντες ἐν τῇ πίστει αὐτῶν σωθήσονται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ καταθέματος. Καὶ τότε φανήσεται τὰ σημεῖα τῆς ἀληθείας· πρῶτον σημεῖον ἐκπετάσεως⁸ ἐν οὐρανῷ, εἶτα σημεῖον φωνῆς σάλπιγγος, καὶ τὸ τρίτον ἀνάστασις νεκρῶν· οὐ πάντων δέ, ἀλλ' ὡς ἐρρέθη· Ἡξει ὁ κύριος καὶ πάντες οἱ ἅγιοι μετ' αὐτοῦ. Τότε ὄψεται ὁ κόσμος τὸν κύριον ἐρχόμενον ἐπάνω τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.

¹ Ἡ σιτία = τὸ σιτεῖν = ὁ σιτος = moka, kruh.² Prej priznam, se izpovem.³ Dvom, prepír.⁴ Oskrunim.⁵ Αὕτη ἐστὶν ἡ ῥηθεῖσα = to je rekel.⁶ Kar je primerno, kar koristi.⁷ Zapeljivec sveta, t. j. Antikrist.⁸ Znamenje na nebu, da se odpira.

Nauk dvanajstih apostolov.

(Dalje.)

9. Glede evharistije se pa tako zahvaljajte:¹ Najprej pri kelihu:² »Zahvaljujemo se ti, Oče naš, za sveto trto Davida,³ tvojega sina, s katero si nas seznanil po Jezusu svojem sinu; tebi čast na vekomaj!« Pri lomljenju kruha pa: »Zahvaljujemo se ti, Oče naš, za življenje in spoznanje, s katerim si nas seznanil po Jezusu svojem sinu; tebi čast na vekomaj! Kakor je bil ta kruh raztresen po gorah in je postal eno, ko se je zbral, tako se naj zbere tvoja Cerkev od koncev zemlje v tvojem kraljestvu; kajti tvoja je čast in moč po Jezusu Kristusu na vekomaj.« Nihče naj pa ne je in ne pije od vaše evharistije kakor oni, ki so krščeni v imenu Gospodovem; kajti o tem je rekel Gospod: »Ne dajajte svetega psom!«⁴

10. Ko se pa nasitite,⁵ se tako zahvaljajte: »Zahvaljujemo se ti, sveti Oče,⁶ za tvoje sveto ime,⁷ kateremu si napravil bivališče v naših srcih, in za spoznanje, vero in nesmrtnost, s katero si nas seznanil po Jezusu svojem sinu; tebi čast na vekomaj! Ti, vsemogočni Bog, si ustvaril vse zaradi svojega imena, jed in pijačo si dal ljudem v uživanje, da se ti zahvaljujejo,

¹ V 9. in 10. pogl. beremo tri obhajilne molitve, od katerih se molita dve pred sv. obhajilom, ena pa po sv. obhajilu. Zdaj je dokazano, da sta se dve molili v stari Cerкви v kánonu pri sv. maši.

² Da se pri evharistiji omenja najprej kelih, ne dobimo nikjer drugje.

³ Kristusa imenuje trto Davidovo Klemens Aleks. in Origenes.

⁴ Mt. VII, 6.

⁵ Janez VI, 12, rabi isti izraz, ko pripoveduje čudež, da je Jezus nasitil 5000 mož; v času torej, ko je bil spisan ta Nauk, so si težili z evharističnim kruhom in vinom glad in žejo. Prim. I. Kor. XI, 20: Kadar se torej snidete, se to ne pravi Gospodovo večerjo jesti. Vsak namreč svojo večerjo poprej vzame in je. In tako je eden lačen, drug pa pijan. Ali nimate hiš, da jeste in pijete? Ali Cerkev božjo zaničuje in sramotite one, ki nimajo?

⁶ Jan. XVII, 11.

⁷ Jan. XVII, 26: In oznanil sem tvoje ime in oznanjeval ga bom, da bo ljubezen, s katero si me ti ljubil, v njih in jaz v njih.

nam si pa naklonil duhovno jed in pijačo in večno življenje po svojem sinu. Pred vsem se ti zahvaljujemo, ker si mogočen; tebi čast na vekomaj! Spomni se, Gospod, svoje Cerkve, da jo braniš pred vsem hudim in jo izpopolniš v svoji ljubezni,⁸ in zberi jo od štirih vetrov,⁹ ko jo posvetiš, v svojem kraljestvu, katerega si ji pripravil; kajti tvoja je moč in čast na vekomaj. Naj pride milost in zžine ta svet!¹⁰ Hosana Bogu Davidovemu!¹¹ Kdor je svet, naj pristopi; kdor pa ni, naj se kesal!¹² Gospod, pridi! Amen.« Preroke pa pustite, naj se zahvaljujejo, kolikor hočejo.¹³

11. Kdor torej pride in vas uči vse to, kar je prej povedano, ga sprejmite; ako se je pa obrnil učitelj (od prave poti) in uči drug nauk, da tega pokvari, ga ne poslušajte;¹⁴ da pa pomnožite pravičnost in spoznanje Gospodovo, ga sprejmite kot Gospoda. Z apostoli¹⁵ in preroki pa po ukazu evangelija¹⁶ tako ravnajte. Vsakega apostola, ki pride k vam, sprejmite kot Gospoda, a naj ne ostane več kot en dan, če je treba, tudi drugi dan; če pa ostane tri dni, je lažniv prerok. Kadar odide apostol, naj ne jemlje drugega kot kruha, dokler ne gre k počitku; ako pa zahteva srebra, je lažniv prerok. In nobenega preroka, ki govori v duhu, ne izkušajte in ne sodite; vsak greh se bo namreč odpustil, ta greh se pa ne bo odpustil.¹⁷ Ni pa prerok vsak,

⁸ I. Jan. II, 5: Kdor spolnjuje njegovo besedo, v tem je resnično ljubezen božja popolna; in po tem vemo, da smo v njem.

⁹ Mt. XXIV, 31.

¹⁰ Stari kristjani niso le mislili, da bo kmalu konec sveta, ampak so celo prosili, naj kmalu pride. Tertulijan razlaga drugo prošnjo očenaša o koncu sveta.

¹¹ Mt. XXI, 9.

¹² To ni razumeti o sv. obhajilu, ampak o prihodnjem prihodu Kristusovem.

¹³ Preroki torej niso bili vezani na te molitve.

¹⁴ II. Jan. 10.

¹⁵ Ta izraz se rabi tukaj v širjem pomenu za vsakega, ki oznanja evangelij. Prim. Dj. ap. XIV, 4; Rom. XVI, 7.

¹⁶ Glej Mt. X, 5—12, 40—42.

¹⁷ Kot greh zoper Sv. Duha. Prim. Mt. XII, 31.

ki govori v duhu, ampak če ima značaj Gospodov; po značaju boste torej spoznali lažnivega in pravega preroka.¹⁸ Noben prerok, ki pripravi v duhu ljubezensko pojedino, ne bo jedel od nje; ako pa bo, je lažniv prerok. Vsak prerok, ki uči resnico, je lažniv, če tega ne dela, kar uči. Toda nobenega pravega, resničnega preroka, ki opravlja svetno skrivnost Cerkve,¹⁹ a ne uči, da naj delajo drugi, kar on dela, ne boste sodili vi; pri Bogu ima namreč sodbo; kajti tako so delali tudi stari preroki. Kdor pravi v duhu: »Daj mi srebra!« ali kaj drugega,²⁰ ga ne poslušajte; ako pa

¹⁸ Mt. VII, 15—16: Varujte se lažnivih prerokov! Po njih sadu jih boste spoznali.

¹⁹ Kaj hoče s tem povedati, ni jasno. Harnack misli, da je svetna skrivnost Cerkve zakon. Krautwutzky razlaga to o enkratnem in večkratnem zakonu.

²⁰ Mt. X, 8: Ozdravljajte bolnike, obujajte

prosi za druge, ki so v potrebi, da mu dajte, ga naj nihče ne sodi.

12. Vsakega pa, ki prihaja v imenu Gospodovem,²¹ sprejmite; ko ga preizkusite, ga boste spoznali, saj boste ločili desno in levo (dobro in slabo). Ako se pa samo mimogrede ustavi, kdor prihaja, mu pomagajte, kolikor morete; pri vas naj pa ne ostane več kot dva ali tri dni, če je sila. Če se pa hoče pri vas nastaniti in je obrtnik, naj dela in jé;²² ako pa ne izvršuje nobene obrti, storite po svoji previdnosti in razumnosti, da ne bo živel med vami kristjan brez dela. Ako pa noče tega storiti, dela kupčije s Kristusom; varujte se takih!

mrtve, očiščujte gobave, izganjajte hudiče; zastonj ste prejeli, zastonj dajate.

²¹ Mt. XXI, 9.

²² II. Tesal. III, 10.

KNJIŽEVNI POMENKI.

DR. I. PREGELJ.

Fran Milčinski: **Tolovaj Mataj in druge slovenske pravljice.** S 15 risbami Ivana Vavpotiča. 1917, v četrtem letu vojne — da bi bilo zadnje — in vojna zadnja! To je karakteristični naslov drugi zbirki pravljic, ki jih je napisal in priredil znamenit slovenski leposlovec. Ne vem, kako da mi je vselej toplo pri srcu, ko čujem imena: Erjavec, Levstik, Mencinger, Detela, Milčinski. Zdi se mi, da imam nekaj podobnega okusa kakor oni, da ljubim tisti redki optimizem pisateljev, kakor so Dickens, Raabe, Reuter, Daudet, René Bazin, Mihajlov-Seljer i. p. Po temi vtisi sem se zato navadil, da nehoté grupiram imena imenovanih Slovencev tako, kakor sem jih. Pa saj ni, da bi človek samo tako pisal in to pisal, kakor in kar hočejo slovstvenikarji, književni Radamanti in subjektivni esejisti. Midva, prijatelj, se bolj pogovarjava in piševa, — da moram le vedno zopet rabiti tujke, — k o z e r i j e, pri kateri besedi se ne zareci, in jo razumi za slovenski »pomenek«.

Milčinski! Kakor mnogo odličnih slovenskih pisateljev, je tudi Milčinski pravdnik. Leposlovje mu torej ni poklic, ampak le prijetno postransko opravilo, recimo, njegov priwatni poklic. Toda kar je ustvaril Milčinski,

ni diletantsko delo; nasprotno, veliko zavedno umetelnost je najti v njegovih spisih.

Milčinski ni pisatelj brez tendence, temveč je direktno vzgojen. Izbral si je za svojo socialno nalogo, da piše v okviru mladinske vzgoje in za mladino. Odprta mu je duša otrokova, oko ima zanjo in ljubi jo. Pozna pa tudi vso umetniško tehniko mladinskega slovstva in je zato naš sedanji Hauff ali Andersen. Milčinski ustvarja kritično, ne vulkanično eruptivno, pa ima poleg razuma prožno in bogato invencijo in fantazijo. Tuj mu je omledni lirizem takozvanega mladinskega slovstva, tisti neskončni niz deminutivnosti in otročajske poze, izražene v besedah in samih besedah: rožic, cukrčkov, poljubčkov, punčik, metuljčkov in kolikor je še tega na svetu. Milčinski je z zdravim okusom doumel, da bodi poezija za otroka prav tako naivno klasična, konkretna in realna, kakor je bil Homer v heroični dobi. V svojih pravljicah pa je šel še dobršen korak naprej pred Levstikom, ki je bil še pod vplivi Andersenovega racionalizma. Popolnoma se tega »romanticizma v pravljici« ni iznebil tudi Milčinski ponekod, vendar pa je skoraj neznan, tembolj ker Milčinski razume izbirati in prireja neprisljano v svojem naturelu in ne hlata.

Pravljice, zbrane v »Mataju tolovaju«, dvajset jih je, niso vseskozi plod pesnikove domišljije. Tupatam se boš spomnil podobnih: Tolovaj Mataj, Sin jež, Jurko je iskal strahu. To so pravljčni motivi, lastni svetovnemu pravljčnemu slovstvu. Vendar pa je našel Milčinski nešteto nove poteze, iznašel novih, analognih motivacij, prenesel kaj od ene pravljice v drugo — posrečilo se mu je, ustvariti najprvotnejšim pravljicam — matičkam — sorodne, lastne. Označila bi jih za naivne. Druga vrsta Milčinskega pravljic so baladne, t. j. take pravljice, ki so posnete po narodnih pesmih, baladah, prapесnih slovenskih, v katerih je še ohranjen, dasi skrit, mitološki element. Prim. Mlada Breda, (I) Trdoglav, (I) Mrtvi ženin. Tretje vrste pravljice so smešnice »Budalci«. To so burke, kakršne imajo vsa narodna slovstva in Milčinski bi bil mogel kot umetnik napisati celo zbirko takih Schildbürger-skih burk, zasnovanih iz slovenskega življa in v duhu slovenskega dovtipa.

Pri Župančiču sva omenila, da razume vdelati v pranaivnost otroške pesni visok simboličen pomen. Samo deloma zabrne nekaj podobnega v pravljicah Milčinskega. To pač zato, ker Milčinski piše zares in za otroke. Toda lepe, sočne in sveže otroške pravljice je tudi odrasel človek vesel, tembolj, če je v jeziku neskončno praslovenske dikcije in šegave dolenjščine in če je knjiga namenjena Tebi in meni in vsem Slovencem, ki so siti svetovne vojske. Ilustracije so delo umetnika. Naivne niso, ker so tehnično za otroka pretežke. Popolnoma jih bo užival le človek, ki »zna gledati«, otroškim očem je brezdvomno bolj ustregel novi Levstikov Martin Krpan, ki je izšel: v dveh mesecih druga slovenska mladinska ilustrirana knjiga! Pa še v četrtem letu vojske! To je dobro, zelo dobro znamenje. Dotedaj zdravstvuj in prečitaj »Ptičke brez gnezda«.

Fr. Milčinski: **Ptički brez gnezda**. 71. zvezek »Slovenskih Večernic«.

Velikega angleškega pesnika Dickensa vpliv na slovensko slovstvo ni nov. Že Menčinger je pikvikoval. Kolikor pa poznam slovensko slovstvo, moram reči, da so začeli slovenski pisatelji živahneje študirati tega Angleža šele najnovejši čas. Dr. Cankar je prevedel »Povest o dveh mestih«, Župančič Oliverja Twista. Moja »Mlada Breda« je nastala iz živahnih reminiscenc po Mali Doriti. Detelova »Svetloba in senca« nehote spominja na Reuterja in Dickensa; zdaj pa je pridružil Milčinski tem dickensovskim knjigam svoje prvo

večje pripovedno delo: »Ptički brez gnezda«. Na drugi strani pa je Milčinski šel za Detelo, ki je v svoji »Svetlobi in senci« prvi segel po snovi, zajeti iz življenja malih in nedoletnih. Tudi v tem sta Detela in Milčinski sorodna angleškemu in francoskemu slovstvu. Sloviti David Copperfield je zgodba otrok, Daudet-jev Jack prav tako, da ne govorim o Habbertonu, katerega je Slovencem odkril dr. Šorli (»Zvonček«), ali o Burnettovem »Malem lordu«. Toda Milčinskega bi primeril najraje M. Twainu, čigar Tom Sawier ali Finn sta zelo podobna »ptičkom« Stanku Kocmurju, Milanu Jeraju in Tončku Pircu. Povem pa naprej, da pri Milčinskem ni govora o kakem nepredelanem vplivu Dickensa in Twaina. Njegove osebe so pristno slovenske, da, celo ljubljansko blago. Reči hočem le: Milčinski je podobno opazoval ljubljansko deco kakor Twain amerikkansko. Če sta videla oba isto in podobno, ni čudno. Oba ljubita deco in deca vseh svetov si je podobna in tudi ni nič čudnega, če je kardinalni motiv »Ptičkov brez gnezda« znan že Twainu, Dickensu (Oliver), Daudet-ju (Jack). — Pristavim tudi lahko, da so trije moji sošolci pobegnili v prvi šoli v Genovo, da bi šli pomagat špancem proti Zedinjenim državam!

V povesti »Ptički brez gnezda« delujejo trije junaki. Delujejo zares. Niso samo pasivni, temveč pesnik jih je lepo karakteriziral. Najživahnejši in v pravem pomenu besede »mulo« je Stanko Kocmur. Njegov oče ni prida mož, sedel je v Gradiški in še prej v Mariboru. Fant je zrel za poboljševalnico. Drugi »ptiček« je Milan Jeraj. Oče in mati — uradniška obitelj! — delujeta za narod pri društvu »Struna« in sta prepustila vzgojo svojega sina služkinji Jeri, ki je k sreči dobra in sladka, prava stara mati mestnih uradniških otrok. Fant ni brez napak. Površen je v šoli! — Tretji je — morda že malo preveč konstruirano — zopet edinec, in sicer črevljarjev sin Tonček Pirc. Oče in mati sta ga dala v rejo teti na kmete. Tam je vzljubil teto in grudo in je nesrečen, ko ga vzameta roditelja k sebi. Nekak dickensko grotesken tip je še Pirčev vajenec Peter, ki pa je postranska oseba, podobno kot Kocmurjeva hči, vredna svojega brata ali še bolj svojega očeta. Prvi trije so pravi tički brez gnezda. Nimajo prave vzgoje, nimajo pravega doma. Imajo roditelje, ki jih ne znajo vzgajati ali pa jih nočejo. Prepuščeni sebi, nimajo v roditeljih ljudi, kateri bi jih ljubili. Zato trpijo in se končno pomenijo in uidejo v Kalifornijo proti Trstu. Tonček, ki najhuje trpi, je že en-

krat pobegnil iz Ljubljane k teti. V drugo pobegne po Stankovem nasvetu. V svoji otroški nedolžnosti se dá zapeljati. Izmaknil je očetu hranilno knjižico in beg s tem omogočil. Zato pa se je tudi prvi vrnil, prišel k teti in zbolel. Milan je prišel do Trsta. Tu ga je našla Jera in rešila iz ječe. Stanko je bil najzrelejši. Nekaj časa se je potikal z nekim komedijantom, potem je prišel na Reko in se sestal z očetom. V Ljubljano se ni vrnil tako kmalu. Po zaslugi so ga dali v »tak« zavod, kjer se je imel priliko kesati in poboljšati in je na konec postal pošten človek. Milan je medtem posređoval med očetom in lahkomišelnjo materjo in ju spravil. Tonček se je naučil mater in očeta ljubiti, pa tudi v njima obudil roditeljsko ljubezen. Trije očetje, tri matere, trije dečki, to je glavno osebje povesti. Njim je pridružil Milčinski še starega K o r e n a, ki živo spominja podobnih skrivnostnih čudakov v Dickensu, in njegovo hčer N a n č o, kateri manjka eno kolesce. (Nekako čudno je, da je polnori K o r e n napisal tako pravičen testament!) Manj potreben, samo epizoden in radi literarne morale potreben je idealizirani dr. Š i p e l j, vzoren družinski oče s številnimi otroki. Zdi se mi, da razumem Milčinskega, kaj je hotel povedati mimogrede ž njim! (Povedal je to, kar prevzvišeni ljubljanski vladika, ki so ga za njegovo apostolsko besedo svoj čas toliko, in gnusno grdili po listih!) Prav realno in markantno je naslikal Milčinski še nadstražnika, domače ljudi Jerajeve gospe, kmeta, ki žene živino v Ljubljano itd. Dickensu soroden je originalni glumač s svojo hrvaško slovenščino. Skratka! Reči moram: Vse in še najznat-

nejše osebe je narisal Milčinski ostro in plastično.

Povest je razvozlat pisatelj povoljno. Vidno je, da hoče vzgajati in ne le zabavati ali pa pesniti samo artistično. Toda svojo nalogo je dokončal izborni. Ni vsiljivo poučen. Spretno snuje in pripoveduje neprisiljeno. Le zmereno moralizira. Nasprotno pa odkriva slednja stran umetniško ostro opazovanje in poznavanje otroške in človeške duše. Tako jasno in gladko pisane večerniške povesti še nismo imeli. Prav pa je tudi to, da je pesnik zasnoval povest iz lokalnega miljeja, iz ljubljanskega mesta. Zdi se mi, da se nisem motil v »Mladosti«, ko sem klical pisateljem, naj pesnijo v okusu »Heimatkunst«. Take povesti bodo naši kulturni mejniki, naši socialni čini! In »Ptički« se mi zdijo krasno socialno delo!

Misijski »Klaverjev Koledar 1918«. Izšel v zalogi Družbe sv. Petra Klaverja, Ljubljana. Pred škofoj 8. Stane 40 vinarjev poštne prost. Pri vsakem tucatu en koledar zastoni. Istega toplo priporočamo in bo zanimal tudi mladi dijaški svet. Prinaša jako zanimive afrikanke črtice in povestice iz življenja in delokroga afrikanških misijonarjev in mladih zamorskih kristjanov. Posebno bi znala zanimati ljube bralce slika nekega malika, posuta z večjimi in manjšimi žebli, ki pomenijo število njemu darovanih človeških žrtev, kakor pripovedujejo poleg stoječe vrstice. Ista podoba (soha) in še mnogo drugih znamenitosti se lahko vidi v afrikanškem muzeju v Solnogradu, Dreifaltigkeitssasse 12. Kogar pelje pot kdaj mimo, ga prijazno vabimo na obisk.

DROBIŽ.

Knez in škof ljubljanski je prevzel stroške (nad 100.000 K) za natisk novega Wiesthalerjevega lat.-slov. slovarja. Večjo vsoto je daroval že tudi za Doklerjev grško-slov. slovar.

Katoliška vera v Indiji. Kakor trdijo verjetna poročila, je v Indiji prvi oznanjeval sv. vero sv. apostol Tomaž. Pridigoval je največ na jugozahodni obali. Za sv. vero je dal svoje življenje blizu sedanjega mesta Madrasa; v predmestju Majlapuri časte še sedaj njegov grob in na bližnji gori sv. Tomaža kažejo kraj njegovega mučenja. Potem je prenehala zveza med Indijo in krščanskim zahodom do 15. stoletja. Vendar se je krščanstvo ohranilo. Ko so l. 1498. prišli Portugalci v Indijo, so našli na zahodni obali okrog 200.000 kristja-

nov, ki so se imenovali kristjani sv. Tomaža. Dandanes jih je okrog 800.000 in misijonarji jih hvalijo, da so izmed vseh indijskih rodov najbolj nadarjeni in plemeniti. Dne 9. maja 1498. leta je prišel pogumni Portugalec Vasko da Gama v Indijo in je pripeljal s seboj katoliške misijonarje. Pozneje je prihajalo vedno več misijonarjev. Najslavnejši med njimi je sv. Frančišek Ksaverij, ki ga zato imenujejo indijskega apostola. Dne 6. maja 1542. je prišel v Goo, glavno mesto portugalske Indije, kjer je bilo naseljenih precej Portugalcev. V Indiji je deloval le štiri leta in pol, pa še to s presledki. Deloval je v malem kraljestvu Travankoru na jugozahodnem obrežju, nekaj časa tudi na jugovzhodnem obrežju in je imel

mного uspeha. V srednjo in severno Indijo ni prišel, pa saj takrat teh krajev še niso poznali. Iz Indije je šel na Japonsko in je hotel iti še na Kitajsko, pa je umrl 2. decembra 1552. leta na otoku Sancianu blizu kitajskega obrežja. Že sv. Frančišek je večkrat tožil v svojih pismih, da manjka misijonarjev za uspešno misijonsko delo. Ta tožba se potem ponavlja vse čase do današnjega dneva. Bistroumni sv. oče Leon XIII. je izdal 24. junija 1893. leta posebno okrožnico, v kateri prosi škofe in vernike, naj podpirajo indijske misijone, ker so tako važni za ves vzhod. Kako

19letni črni semeniščan Mihael Testa, sin nekega zamorskega glavarja.

lepo piše sv. oče: »Na daljne obali jutrove dežele, ki so jih našli srečni in hrabri Portugalci, kamor se jih vsak dan toliko odpravi zaradi bogate kupčije, smo tudi mi obračali svoje misli od začetka svojega pontifikata v upanju na mnogo večje dobrine. Pred našim duhom plavajo in v našem srcu bude z veliko močjo ljubezen do bližnjega tiste neizmerne indijske pokrajine, v katerih se že nekaj stoletij trudijo apostolski delavci... Vendar kolika množica ljudi je v teh razsežnih pokrajinah še daleč od resnice! Kako veliko polje, posebno na severu, še ni nič obdelano, da

sprejme seme sv. evangelija!« Ta klic sv. očeta je našel odmev pri vernikih, da so se bolj zavzeli za indijske misijone. Na Dunaju se je ustanovila posebna misijonska družba, ki ima skrbeti le za indijske misijone. Sedaj je v Indiji 9 katoliških nadškofij, 22 škofij, 7 apostolskih vikarijatov in 3 apostolske prefekture. Nekatere škofije so zelo razsežne, a majhne po številu katoličanov; nekatere so še manjše kakor pri nas župnije. Tako ima škofija Betija le 4300 katoličanov, zraven pa 16 milijonov poganov, škofija Asam pa 4500 katoličanov in 7 milijonov poganov. Največ katoličanov je v južnem delu. V madraški provinci je 17 škofij, v katerih prebivajo $\frac{1}{4}$ vseh indijskih katoličanov. Pred svetovno vojsko je delovalo v Indiji okrog 3000 katoliških duhovnikov, deloma evropskih, deloma domačih. Vojska pa je mnogo evropskih misijonarjev pregnala. Tudi novi niso mogli priti, tako da je sedaj pomanjkanje misijonarjev še večje. V Indiji prebiva po ljudskem štetju iz l. 1911. 325 milijonov ljudi. Od teh je nekaj nad 2 milijona in pol katoličanov, poldrugi milijon protestantov, 70 milijonov mohamedancev ter 250 milijonov poganov. Torej je še vedno 320 milijonov ljudi, ki pravega Boga ne poznajo! Tako čaka katoliške misijonarje še velikanško delo.

Mesto Benares v Indiji. Poganski Indi imajo svoje versko središče v mestu Benaresu ob reki Gangesu. Mesto ima okrog 220.000 prebivalcev. Po indski veri je nepopisno častiljivo in sveto, ker so ga bogovi najprej ustvarili in ima na sebi nekaj božanskega. Indi tudi verujejo, da ima to mesto čudovito moč, da očisti, posveti in zveliča duše vseh ljudi, ki pridejo tja. Zato romajo tja Indi od vseh krajev; na dan prihaja do 15.000 romarjev. Vsak Ind hrepeni po tem, da obiše Benares vsaj enkrat v življenju, čeprav ima zato premagati največje težave. Kdor sam ne more tja iti, da bi posvetil in očistil svojo dušo, pošlje tja namestnika. Knezi in bogatini imajo v mestu stalnega namestnika, ki namesto njih obiskuje najvažnejše templje, opravlja molitve in daruje bogovom. Kdor je tako srečen, da umrje v Benaresu, pride gotovo v nebesa k bogu Živu. Zato se nekateri odpravijo proti koncu svojega življenja v to mesto, da bi tam umrli in tako gotovo prišli v nebesa. Zaradi tega imenujejo Benares nebeška vrata. V mestu je nad 2000 templjev, največ je posvečenih bogu Živu. Najlepši tempelj se imenuje zlati tempelj; v njem časte boga Živa v podobi velikega črnega kamna, ki ima obliko stožca. Indi časte še mnogo drugih bogov, v Benaresu pa najbolj časte boga Živa, kateremu je tudi mesto

posvečeno. V templjih opravlja službo nad 4000 poganskih duhovnikov. Benares je versko središče tudi v tem pomenu, ker so tam najimenitnejše šole in najslavnejši učitelji indijske vere. Tu prebivajo in uče največji indijski učenjaki. Od vseh krajev prihajajo dijaki, da bi tu poslušali bramansko modrost. Benares odločuje v vseh verskih zadevah in vprašanjih. — Benares leži na levem breku reke Ganges, ki jo imajo Indci za sveto reko. Iz mesta vodi do reke 47 širokih stopnic, ki se imenujejo »ghats« in se raztezajo skoraj dve uri daleč ob bregu. Po njih hiti k reki na tisoče romarjev, da bi v njej molili in se kopali. Verujejo namreč, da si s kopanjem v Gangesu zagotovijo zveličanje svoje duše. Trikrat se potope v vodi, devetkrat jo zajamejo s pestjo, jo darujejo solncu in jo spet izlijejo; pri tem se sedemindvajsetkrat priklonijo. Tu meče mladina rumene in bele cvetice v vodo, tam sipljejo vanjo možje riževa zrna, drugod spet pomaka mati svojega najmanjšega otroka v sveto reko. Ob reki pa vidimo mnogo spokornikov, ki delajo pokoro za svoje grehe, kakor jih uči njih vera. Vsi hočejo očistiti in posvetiti svoje duše. Ob Gangesu sežigajo mrlične in mečejo njih pepel ter napol sežgane dele teles v reko. — Benares pa ni sveto mesto le Indom, ampak tudi budistom. Kajti tukaj je začel Buda oznanjevati svojo novo vero okrog leta 500. pred Kr. Tukaj je imel svoje prve učence, od tukaj je širil svojo vero na vse strani. Benares je bil več kot tisoč let središče budizma. Iz Benaresa se je budizem razširil po vsej Indiji in po Cejlonu, na zahodu do Kaspiškega morja in na vzhodu na Kitajsko in Japonsko. Okrog l. 800. po Kr. so bramani pregnali budizem iz Indije; takrat je pač Benares prenehal biti središče budizma, pa vendar ga imajo budisti še vedno za sveto mesto kakor n. pr. mi Jeruzalem. Iz tega vidimo, kolikega pomena bi bilo za ves vzhod, ko bi Benares sprejel katoliško vero. Pa sedaj ni tam še nobenega katoliškega misijonarja.

Poročilo o Klaverjevi ustanovi. Naše dobrotnike, s katerih skupnimi darovi je naša družba pred nekaj leti ustanovila prvo Klaverjevo ustanovo za semeniščane domačine, obveščamo tem potom, da je po mašniškem posvečenju preč. Janeza Muswabuci, ki je prvi užival dobroto te naprave, njegovo mesto zavzel drugi gojenec, semeniščan Jožef Mpagi, kateri o svojem življenju naši vrhovni voditeljici poroča takole: Opisati Vam hočem, blaga dobrotnica, v kratkih potezih svoje življenje, da boste vedeli, kje sem rojen, kdo so moji starši in sorodniki, kako sem dosegel milost sv. krsta in spre-

jem v semenišče, kjer se sedaj s tolikim veseljem pripravljam na svoj visoki poklic. Moja domovina je dežela Buddu blizu misijona Narozari, kjer sem v vasi Nkuke leta 1893. ali 1894. zagledal luč sveta in kjer se moji starši nahajajo še sedaj. Moj oče je koj po prihodu misijonarjev v Buddu sprejel sveto vero. Toda nemirni vojni časi so mu onemogočili pripravo na sv. krst. Tako je bil krščen šele leta 1907., mati pa 1908. Izmed enajstih otrok, katerih pa je več umrlo v zgodnji detinski dobi, sem jaz najmlajši. Ostali bratje in sestre: Blandina, Kozma, Atanazij, Radigonda, Mavricij, Caharija in Makayima žive pri starših ter jim pridno pomagajo pri delu. Z devetimi letom sem se učil moliti, nakar sem leta 1905. v Narozari prejel sv. krst. Bival sem nato dve leti v misijonu, učeč se pisanja in računstva. Po preteku tega časa mi dá č. o. Delery na voljo, da li vstopim v semenišče ali pa grem v višjo državno šolo. Odločim se za semenišče. Moj oče sicer s tem ni bil zadovoljen, želeč me v državnem učilišču, vendar se je s časom vdal. Srečen radi njegovega dovoljenja sem se s tem večjim veseljem poprijel učenja slovnice, računstva itd. ter bil 15. avgusta leta 1908. z dvema drugima dečkoma iz Narozari sprejet v malo semenišče. Bilo nas je dvanajst gojencev. Šest let sem ostal ondi in moji učitelji so bili z mano zadovoljni. Koliko šele je bilo moje veselje, ko sem 1. avgusta 1914 vstopil v veliko semenišče, kjer sem prvo leto študiral modroslovje, a se sedaj posvetil že bogoslovskim naukom. Naš učitelj je misijonski predstojnik preč. o. Vedrines. Molite zame, da bom v dobrem vedno napredoval. Tudi jaz se Vas hočem spominjati v svojih molitvah. Vaš iz srca vdani otrok Jožef Mpagi. — Dostavek ravnatelja semenišča: To je naslednik Janeza Muswabuci v Klaverjevi ustanovi. L. Mladenich je v vseh ozirih najboljši bogoslovec v Katigondo. Odličnjak v bogoslovju, dober organist, umetnik v slikarstvu itd.; pri tem pa izredno pobožen, ponižen in pokoren. Zato je kljub temu, da je 29. junija 1916 prejel šele tonzuro, vendar nekak nadzornik svojih vrstnikov, ki se radevolje pokorijo njegovim opominom. Molite zanj, da ostane zvest svojim vzorom!

Geografske drobtine.

(Prof. dr. V. Šarabon.)

Modra etc. knjiga. Večkrat čitamo: Ta država je izdala belo knjigo, druga rdečo i. t. d. V teh knjigah nam navajajo državniki vzroke in povode raznih dejanj, diplomatične korake,

opravičevanja i. dr. Odkod imena? Po barvi ovoja oziroma platnic. Prva modra knjiga je izšla v 16. stoletju na Angleškem, prva rumena leta 1861. na Francoskem. Naš državnik Beust si je izvolil rdečo barvo, Rusija oranžno, Belgija sivo, Nemčija in Unija belo. Neka švicarska založba zbira sedaj o vojski doneske vseh vlad in bo izdala knjigo v vseh barvah mavrice.

Višina morskih valov. Stara resnica je, da višino valov vedno precenjujemo. To pa zato, ker jih gledamo od strani. Največji so tam, kjer so viharji dolgotrajni in piha veter vedno v eno smer, recimo ob rtiču Horn v Južni Ameriki. Z raznimi pomočki je dr. Cornish (Korniš) določil sledečo višino: močan veter 4·5 m, slab vihar 5·5 m, srednji vihar 6·5 m, močan vihar 7·5 m, silen vihar 9·5 m, orkan 11·5 m. Rotteck je dobil pri potovanju v Čile še nižje številke, poprečno 6 m.

Naše slike: Ortler je najvišji vrh enako imenovane alpske skupine na južnem Tirolskem med dolinama Sulden in Trafoi, obenem je tudi najvišji vrh avstrijskih Alp. Dviga se ne daleč od laške meje v podobi strme, trioglate piramide (3902 m), pokrite z obsežnimi ledniki. Ortler ima več vrhov, ki so znani pod sledečimi imeni: na severni strani Zgornji Ortlerferner, na vzhodu Maltferner in End-der-Welt-Ferner, na jugu pa Suldenferner, ki ima od l. 1901. planinsko kočo. Ne daleč vstran pelje prelaz Ortler 3346 m visoko proti Vzhodnemu Ortlerferner. Prvikrat so dosegli vrh dne 27. sept. l. 1804. lovec Josele iz doline Passeier ter 2 tovariša iz doline Ziller. Leto pozneje je napravil podobno turo botanik Gebhard. Danes je turistom posebno znana koča Payerhütte 3020 m; vojaki pa, ki branijo mejo proti Italiji, so postavili še više svoja opazovališča. — Devin je trg in grad v bližini Tržiča, ki je štel pred vojsko na 1500 duš, po večini Slovencev. Grad, last knezov Hohenlohe, ima star stolp, podzemeljske hodnike in orožarno. V vojski z Italijo je tudi ta zgodovinski spomenik imel isto usodo kakor zelena Goriška. — O Usori in njenem gospodarskem pomenu smo govorili že v lanskem letniku. —dan.

Geometrično vprašanje.

Leta 1895. v dolgih »potresnih počitnicah« sva si s tovarišem napravila preprost teodolit in z njim ter s pomočjo logaritmov iskala vi-

šino zvonikov po župniji. Pri neki podružnici se nama pridruži cerkovnik in radovedno izprašuje, čemu te rogovile pred cerkvijo predstavljava, zvonik ogledujeva, tla meriva in papir maževa. Ponosna na svoje znanje, mu poveva, da znava zvonik s tal zmeriti. Pričakovala sva, da bo ta novica možu karseda imponirala, midva si pa kot črnošolca, ki znava takorekoč čarati, pridobila v njegovih očeh še večji ugled, kakor sva mislila, da ga že imava. Toda nič tega! Cerkovnik ponudi stavo, da zmeri višavo zvonika do vrha brez vseh teh rogovil in vseh računov, samo prekljo, tako dolgo kot je on sam, mu morava dovoliti kot potrebno geometersko orodje; če se zmoti za pol metra, pa stavo izgubi.

Midva sva merila in računala po formuli: $v = btga$, on je pa poiskal prekljo, jo po sebi pomeril, jo malo odlomil, kar se mu je predolga zdela, pogonal po travi, si postavil prekljo navpično med stopali in je bil kar nenkrat z merjenjem gotov. Poklical naju je in nama še vedno na tleh ležeč dejal: »Do sem, kjer je moja glava, bi segel zvonik, če bi ga lepo po tleh položili, toliko je visok, pa zmerita, če ne verjameta, saj imata mero!« — Zmerila sva in pokazalo se je, da se njegovo merjenje z najinim računom ujema: mož je dobil stavo in si je šel z denarjem, ki si ga je takorekoč ležé zaslužil, iskat »grenkega« pribliška. In tisti hip je mož nama imponiral in njegovo znanje se je nama malodane zdelo čarovnija... Vendar pa sva se počasi zavedela in našla pravilo iz geometrije, po katerem je cerkovnik višino pravilno določil, pravilo, ki je dobro znano vsakemu tretješolcu. Katero je? K.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Uganke:

Iz katerih krajev je ta stric?

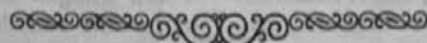
Odgovor in imena tistih, ki pravilno odgovore, v prihodnji štev.

Rešitev (zemljepisne) ugank v 11.—12. štev. lanskega Mentorja:

Slika predstavlja otok Javo.

Uganili so: Petrič Jos., šestošolec l. držav. gimn.

Martinčič Albin, četrtoš., Skulj Stanko, Traun Janko, gimnazijca, in Bajec Anton, realec v Ljubljani. Kosmač Ciril, VII. r. in Zorec Stanislav, V. r. v St. Vidu, Lapajne Zoran, II. r. v Kranju.

KNJIGOVEZNICA KAT. TISK. DRUŠTVA V LJUBLJANI

se priporoča v izvršitev
vsakovrstnih

knjigoveških del.

Solidno delo. Zmerne cene.
Knjižnicam snaten popust.

I. KETTE

LJUBLJANA

FRANCA JOŽEFA CESTA 3

Klobuki, palice, perilo, kravate, pa-
lice, dežniki, galoše, toaletne po-
trebščine itd. Vsi predmeti
za telovadbo, turistikó
in drug šport.

Fr. P. Zajec, izprašani optik
Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipal-
cev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila
očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Prodajalna Katoliškega tiskovnega društva

(H. Ničman v Ljubljani)

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin

kakor: raznovrstni papir,
zvezke, noteze, razne zapis-
nike, kopirne knjige, šolske
in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike,
ravnila, trikotke, šestila, bar-
ve, čopiče, raznovrstne raz-
glednice in devocijonalije.

Priporočljiva domača trvdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega od-
bora za zidanje nove cerkve v Šmihelu pri
Zutemberku, da je gospod

Rajko Sušnik

umetni steklar v Šiški

napravil v imenovaní cerkvi snajet novih oken,
krazno in umetno v gotakam slogu, v splošno
zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v
svoji stroki vrđen najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu,
dne 12. avgusta 1909.

FRANČIŠEK GABRŠEK,
župni upravitelj.

Telovadne priprave in oróðje, vsakovrstne
gospodinske in gospodarske predmete, ku-
hinjsko opravo, železno pohištvo, oróðje,
raznovrstno železnino, nagrobne križe in
prvovrstne poljedelske stroje priporoča
prva domača trvdka te stroke

FR. STUPICA V LJUBLJANI

Marije Terezije cesta št. 1

veletrgovina z železnino in razpošiljal-
nica poljedelskih strojev.

Priporočamo :

Grško-slovenski slovar.

Sestavil prof. Anton Dokler. Cena . . . K 12—

Fizika

za višje razrede srednjih šol. — Spisal
prof. Jožef Reisner. Cena vezani knjigi K 5·80

Kemija

za sedmi gimnazijski razred. — Spisal
prof. Jožef Reisner. Cena vezani knjigi K 2·50

Psihologija.

Za srednje šole spisal prof. K. Ozvald.
Cena v platno vezani knjigi K 3—

Besede in rekla

k sedmi knjigi Herodotovih zgodopisnih raziskavanj. — Sestavil prof. Fr.
A. Jerovšek. Cena K 1—

Slovarček

k I., II. in III. spevu Iliade. — Spisal
prof. Anton Koritnik. Cena K —80

Slovarček

k IV., VI., XVI., XVIII., XXII. in XXIV.
spevu Iliade. — Spisal prof. Anton
Koritnik. Cena K —80

Založil

Zavod sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano

kjer se dobivajo označene knjige.